

Kıtlığın İnşası ve Su Siyasetinin Sansasyonelleşmesi: Atina'yı Sallayan 170 Gün¹

Maria KAIKA*

Çeviren: Ali Cenap YOLOĞLU**

Bu metin, 1989-1991 arasında Atina'yı vuran kuraklığı ve bu doğal olayın Yunanistan'da su yönetiminin ve kullanımının liberalleştirilmesi ve özelleştirilmesi yönündeki süregiden siyasal-ekonomik dönüşümdeki "mayalaştırıcı" rolünü incelemektedir. Metin, kuraklığın nasıl devlet güdümlü neoliberal siyasal-ekonomik gündemi canlandırmak ve hızlandırmak için etkin bir söylemsel araç olarak kullanıldığını ele almaktadır. Metin, devletin bir "doğal" kriz ile baş etmek için uyguladığı bir grup "acil durum önlemleri" etrafındaki sosyal uzlaşmanın nasıl su üzerindeki belli bir söylemsel ve "doğayı" bir kriz kaynağı olarak gören siyasal-ekonomik "konumlandırma" üzerine geliştiğini göstermektedir. Sırasıyla, doğanın "söylemsel" üretimindeki bu değişim, piyasa güdümlü kalkınma ve özelleştirme ile birleşmiş ve doğanın sosyal ve siyasal-ekonomik (maddi) üretimindeki önemli değişimleri kolaylaştırmıştır.

Yunanistan'ın Prometheus²cu Projesinde Suyun Rolü

Atina örneğinden yola çıkarak, bu metin kent- sel siyasal ekoloji (Davis, 1995; Gandy, 1997; Huston, 1997; Keil, 1995; Keil ve Desfor, 1996; Swyngedouw, 1997) hakkındaki büyüyen yazın- dan yararlanmıştır ve modern metropollere su sağlanmasında etkin olan siyasal, ekonomik,

sosyal ve kültürel güç ilişkilerini anlamak için gerekli, kapsamlı bir ampirik incelemeye katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Modern Atina'ya su sağlanmasına ilişkin tarihçenin belli başlıklarının sunulmasından sonra, metin 1989-1991 su kıtlığı krizine neden olan sosyal, siyasal ve ekonomik olayları tartışacaktır. Bu özgün döneme odaklanarak metin, doğaya bir kriz kaynağı rolünün verilmesinin nasıl doğayı ve kenti ilgilendiren belli siyasal ve ekonomik kararları kolaylaştırdığını göstermektedir. Su kıtlığı ile ilgili tartışma ve söylemlerin siyasal-ekonomik karakterine maruz kalma, kaynak kıtlığı sorununun çözümüne ilişkin baskın yönetsel yaklaşımı ve doğal olguların (kuraklık) kaçınılmazlığını, kendi kendini açıklayan çok ciddi sosyal, siyasal ve ekonomik sonuçları olan sosyal olarak inşa edilmiş olguların (su kıtlığı) kaçınılmazlığına dönüştürmeye yönelik eğilimi incelemeyi gerektirir. Su kıtlığı hakkındaki söylemin ideolojik rolünü açığa çıkartarak ve onun sosyal inşasına işaret ederek, bu metin kaynakların ekonomik analizinin "doğal" özelliği ile ilgili baskın siyasal retoriğe karşı bir söylem geliştirmektedir. Metin şunu ispatlamaktadır: özellikle doğal kaynaklara değişim değeri veren kararlar dikkate alındığında, ekonomi siyasettir (Lefebvre, 1968).

Atina diğer modern metropollerle birlikte zengin ve karmaşık bir su arzı tarihçesine sahip olma

¹ Antipode, 2003, volume 35, issue 5, p: 919-954

² Yunan mitolojisine göre ilk uygarlığın öncüsüdür. Mitolojiye göre, Tanrılardan öc almak amacıyla balçıktan yarattığı ilk erkek insana uygarlığı vermek için gökyüzünden ateşi çalan titandır. Bu tasarımda insan, bir öc alma ögesidir.

* Oxford Üniversitesi,
Coğrafya ve Çevre Okulu,
İngiltere

** Araş. Gör. ODTÜ,
Kentsel Politika Planlaması
ve Yerel Yönetimler ABD

PLANLAMA
2007/3-4

özelliğini paylaşır, bu siyasal, sosyal ve ekonomik güç ilişkileriyle örülü bir tarihtir (Kaika, 1999). Bu tarih Osmanlı İmparatorluğuna karşı verilen bağımsızlık savaşından sonra Atina'nın 1834'te modern Yunan devletinin başkenti olmasıyla başlar (Clogg, 1984). Yaklaşık bir yüzyıl için (1834-1926) kente su sağlama çabalarının çoğu, kenti tarih öncesi geçmişine yeniden bağlayacağı düşünülen Romalı Hadrian'ın su yolu kemerinin kazısına ve yeniden inşasına harcanmıştır. Büyük yatırımlar ve birbirini izleyen projelere rağmen bu çabalar başarılı olmamıştır (bkz Gerontas ve Skouzes, 1963; Kalantzopoulos, 1964; Koumparelis, 1989). Doğanın suyu ürkütücü ve disiplinsiz kalmıştır, ve Atinalılar 20. yüzyıla ciddi su kıtlığı ve büyüyen nüfus sorunuyla yüz yüze gelerek girmişlerdir.

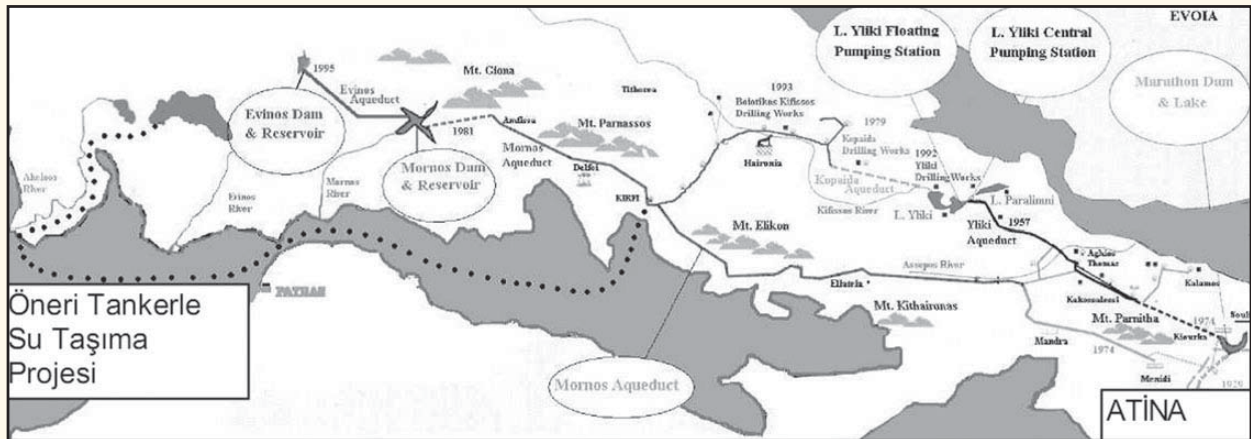
Ancak, 20. yüzyıl, yabancı sermaye girişi ve büyüyen Yunan ekonomisi (Agriantoni, 1986; Kafkalas, 1981; Leontidou, 1990) ile birlikte, suya Yunanistan'ın modernleşme projesinde yeni bir rol vermiştir, ülkenin modernleşmeci elitleri (siyasal, ekonomik ve kültürel) tarafından, suyun kontrol altına alınması ve planlanması sayesinde "kalkınmanın" başarılabilirliği temel bir araç olarak sıralanmıştır. Büyük ölçekli altyapı projeleri, ülkeyi modernleştirerek ve modern Atina'yı "Batı" ile "bağlayacak" araçları sunabilirdi. 1925'te Yunanistan'daki su kaynaklarına ilk büyük (Amerikalı) yatırım Maraton Barajı ve Rezervuarının inşası ile, ki zamanının Balkanlar'da gerçekleştirilen en önemli mühendislik işidir, gerçekleşmiştir (bkz Gerontas ve Skouzes, 1963). Bu proje Yunanistan'ın siyasal, ekonomik ve sosyal gerçekliğindeki yeni dönemin simgesi olmuş ve doğanın suyu ile olan yeni ilişkiyi müjdelemiştir. "Korkunç ve ürkütücü" olarak görülmekten ziyade, su "ülkenin kalkınması için öncül" ve ülke için bir büyüme motoru (Harvey, 1996; Smith, 1984) olmuştur.

Suyun rolündeki değişim su yönetimi ve kullanımıyla ilgili yeni kurumların geliştirilmesine neden olmuştur. 1925'te Maraton Barajı'nın tamamlanmasıyla birlikte Atina'ya su sağlama sorumluluğu belediyeden yeni kurulan ve devlet kontrolünde çalışan Helen Su İşletmesine geçmiştir. Su yolu kemeri, baraj rezervuarı ve dağıtım ağı, ki daha önce belediyeye aitti, Helen Su İşletmesine devredilmiştir (Ulen ve Co, 1930).

Tablo 1. Dünya Geneline Günlük Kişi Başı Su Kullanım Düzeyi

Ülke	Litre	Ülke	Litre
Avusturya	135	Avustralya	268
Belçika	122	Kanada	326
Danimarka	139	Finlandiya	145
Fransa	137	Almanya	116
Yunanistan	200	Macaristan	102
İrlanda	142	İtalya	213
Japonya	278	Kora	183
Hollanda	130	Yeni Zelanda	165
Norveç	140	Portekiz	119
İspanya	210	İsveç	191
İsviçre	158	Türkiye	195
İngiltere ve Galler	150	ABD	365

Kaynak: Çevre Ajansı (1999:7)

Şekil 1. Atina'nın su temin sistemi. Noktalı çizgi Trihionida Gölü'nden öneri su taşıma projesini göstermektedir.

Kaynak: EYAAPI tarafından sağlanan haritaya, Çevre, Planlama ve Bayındırlık Bakanlığı tarafından sağlanan ek bilginin yazar tarafından işlenmesiyle üretilmiştir.

Maraton Barajı projesi en büyükleri Yliki Gölü Su Yolu Kemer (1958) ve Mornos Barajı Su Yolu Kemer (1969-1972) (Şekil 1) olan gelecekteki su arzı projelerinin tasarımı ve uygulaması için bir hegemonik model olabilecek sürecin başlangıcını işaret etmiştir.

970'lerin başında daha önce kentsel yaşamı tehdit eden su kıtlıkları hem gerçekte hem de insanların bilincinde yok olmuştur. Yunanistan'ın doğayı kontrol altına almak için sürdürdüğü modern Prometheuscu projesi (Foster, 1997) sonunda bir yüzyıllık kıtlıktan sonra Atina'ya su getirmeyi başarmıştır. Atinalıların kişi başına su tüketimi 1926'dan itibaren düzenli olarak artmaktadır ve bugün dünyanın en yükseklerinden biridir (tablo 1). 1926'dan sonra belediye içme ve kullanma suyu arzı her aile için standart bir özellik haline gelmiş ve bireysel ev tüketimini ölçen ve suyu bir meta gibi sunan "güvenlik sayaçları" her bağlantıya yerleştirilmiştir (EYΔΑΠ, 1995). Şimdi kusursuzca zapt edildiği düşünülen doğayla mutlu ve metalaşmış bir ilişki kurulmuştur.

Kontrol Altına Alınmış, Ulaslaştırılmış Su: Bolluk ve İyimserlik

İnsanların evlerindeki sorunsuz ve kesintisiz su dahil olmak üzere doğal suyun kültürel ve sosyal algısındaki değişimler, "şehrin" işlevi serüvenine şimdi kontrol altına alınmış "doğanın" işlevinden bağımsız olarak katkıda bulunmuştur, dolayısıyla şehir doğanın süreçlerinden bağımsız bir ortam olarak konumlandırılmıştır (Kaika ve Swyngedouw, 2000).

1980'lerin başıyla birlikte nüfusunun sürekli artmasına rağmen Atina modern tarihinde ilk kez gerekli olandan fazla suya sahip olmayı başarmıştır. 1985'te şehrin ana rezervuarı, Mornos Rezervuarı, tam anlamıyla aşırı dolmuştur. Bu durum bir dönüm noktası olarak algılanmış, ve siyasal ve kamusal hoşnutlukla karşılanmıştır. Atina Su Temini İşletmesi (EYΔΑΠ) sözcüsü, I Stevis'e göre, 1985'te Atina artırılmış su ile tarımsal arazilerin sulanmasına izin veren özel bir duruma sahiptir (28 Temmuz 1997'de yapılan mülakat). O an, doğayı fethetme projesinin mutlak zaferini işaret etmektedir. Bu tamamıyla yüzyıllarca yokluğu ile şehre eziyet eden ve şimdi zapt edilen bir maddeden intikam almaktı.

En iyimser dönemde Yunanistan'ın su yönetiminin yasal ve kurumsal temeli tamamıyla yeniden düzenlenmiştir. 1068/80 (1980) sayılı kanun Helen Su İşletmesi (EEY) ile Atina Atıksu Örgütünü (OΑΠ) tek bir içmesuyu ve atıksu otoritesi oluşturmak için birleştirmiştir, Atina İçmesuyu ve Atıksu İşletmesi (EYΔΑΠ) (Hellenic Republic, 1980). İşletmenin tek ortağı Yunan devletidir. İşletme, kamusal hizmet işletmesi olarak tasarlanmış, temel amacı ise kanunda tanımlandığı üzere Atina'nın metropoliten bölgesindeki tüm yurttaşlara içilebilir su ve atıksu hizmeti sunmaktır (EYΔΑΠ, 1995). İşletmenin sorumluluğu işlenmemiş su bulmak ile başladı, kontrol altına almak, taşımak, iyileştirmek, ve içilebilir su biçiminde tüketicilere ulaştırmak ile devam etti. Ancak, su kaynaklarının planlanmasında ve yönetimindeki büyük başarı 1987'de sosyalist hükümet 1739/87 sayılı kanunu çıkardığı zaman gerçekleşti. Kanun:

1. Su kaynaklarının yönetimini ulusallaştırdı.
2. Suyu "sosyal ihtiyaçların karşılanmasında kullanılacak doğal bir hediye" ve suya erişimi "her bireyin vazgeçilemez bir su hakkı" olarak açıkladı.
3. Ev içi su kullanımının diğer su kullanımları üzerinde bir önceliğe sahip olduğunu kabul etti.
4. Özel mülkiyete bağlı olarak daha önce su üzerinde sahip olunan tüm hakları fes etti.
5. Bireyler ve işletmeler tarafından kullanılan suyu sınırlamak yanında, arazi, yapı ve yerleşimlerin kamulaştırılması için devlete hak tanınmasını onayladı.
6. Ülkeyi 14 hidrolojik bölüme ayırarak su kaynaklarının yönetiminde yeni bir kurumsal çerçeve yarattı. (Hellenic Republic, 1987)

Dolayısıyla yerel ve bölgesel siyasa konusu olan su kaynaklarının planlanması ve kullanımındaki iktidar ve karar alma, su kaynaklarının ulusallaştırılması gibi merkezileşmiştir. Genel iyimserlik havası aynı zamanda 1988 yılında Çevre, Fiziksel Planlama ve Bayındırlık Bakanlığınca (ΥΠΕΧΩΔΕ) gündeme getirilen Atina'nın su temini için beş yıllık (1988-1993) plan çalışmasına da yansımıştır. Belge emin bir şekilde şunu vurgulamıştır: "Mornos Rezervuarı kentin su ihtiyacını karşılayacaktır... Aynı zamanda

şebekeye henüz bağlanmamış alanların ihtiyaçlarını karşılamak ve mevcut su temin sistemi ile uygun kaynakların kullanımı da bu kapsam içindedir. (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1988:69). Aynı rapor Atina Büyükşehir sahasını da içine alan Attica Bölgesindeki yeni tatil yerleşmelerine ulaşmak için ağın genişletilmesini de önermiştir. Plan aynı zamanda çöp bertarafını iyileştirmek, atıksu ağını genişletmek ve su kalitesini iyileştirmek için de tedbirler önermektedir. Bu konular Avrupa Su Yönergesi tarafından oluşturulan standartlara uyma zorunluluğu dışında da siyasal bir önem kazanmaktaydı (Kaika, 2003).

Dolayısıyla, ΥΠΕΧΩΔΕ'nin raporuna göre Atina 1990'lara su tüketim düzeyindeki düzenli artışa-1989 yılında şehrin yıllık su tüketimi 376 milyon m³ ulaşmıştı- (Şekil 2) rağmen şehrin su kaynaklarının yeterliliğine ilişkin aşırı bir güvenle ilerlemekteydi.

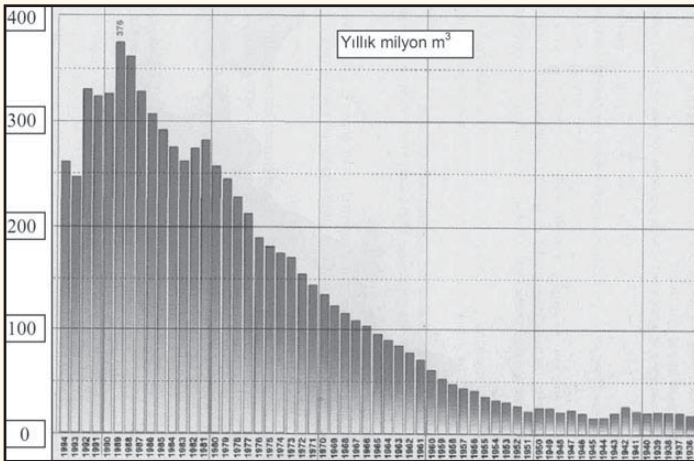
Doğal Krizin Siyasal Krizle Örtüşmesi: Aşırı Doluluktan Kıtlığa

1988 raporunun basımından sadece 1 yıl sonra, iyimser durum üç yıl (1989-1991) sürecek ciddi bir kuraklığın başlamasıyla tersine döndü. Kuraklık doğanın suyuyla kurulacak yeni ilişkinin başlangıcına işaret ediyordu: bir gecede su bol bir kaynaktan, iyimserlik kaynağından, kıt bir kaynağa, “ebedi” şehrin ve sakinlerinin işleyişini bozmakla tehdit eden bir kriz ve çatışmaya dönmüştür. Kuraklık döneminde her bakanlık mevcut ham suyun tam miktarını dikkate alan,

ve kendi çıkar ve stratejilerini savunan raporlar basmışlardır. Örneğin, Tarım Bakanlığı tarafından açıklanan tahminler 400*10⁶ m³, Sanayi, Araştırma ve Teknoloji Bakanlığı'nın tahminleri 221*10⁶ m³ ve Su İşletmesi'nin kendisi 580*10⁶ m³ ile 630*10⁶ m³ arasında bir tahmin belirtmiştir. (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1990a; Karavitis, 1998).

İlk karmaşanın sosyo-politik boyutları ve onu takip eden kararlar sadece 1989-1991 kuraklığının çağdaş Yunan siyasetindeki en çalkantılı dönemlerden biriyle aynı ana rastlaması vurgulandığında anlaşılabilir. Sosyalist hükümete olan toplumsal desteğin en üstte olduğu bir noktada, sosyalist hükümetin de içinde olduğu iddia edilen bir ekonomik ve siyasal skandal patlak verdiğinde, ülke derin ve uzun bir siyasal krizin içine sürüklenmiştir. İki yıldan kısa bir zaman içinde üç türlü ulusal seçimler gerçekleşmiştir (bknz Chadjipodelis ve Zafiroopoulos, 1994; Zafiroopoulos ve Chadjipodelis, 2001). Seçimlerin birinci turunda (Haziran,1989) hiçbir parti gerekli çoğunluğu elde edememiştir ve sonunda çağdaş Yunan siyasal tarihinde ilk kez muhafazakarlarla komünist sol ittifakının sonucunda bir hükümet kurulmuştur. Bir kaç ay sonra, seçimlerin ikinci turu da (Kasım, 1989) partilerden birine çoğunluğu sağlamada başarısız olmuştur. Bu da ikinci kez muhafazakarlar, sosyalistler ve komünistler arasında (ulusal birlik hükümetinin) kurulmasına neden olmuştur. Üçüncü tur seçimler Nisan 1990'da henüz önceki sosyalist bakanın devam eden duruşmasının ortasında yapılmış ve muhafazakar partinin zaferini getirmiştir. Bu metin, bunun, yeni seçilmiş muhafazakar hükümet tarafından sorgulanabilir mantık ve şeffaflığa sahip bazı “acil durum kanunlarının” sorgusuzca uygulanmasını kolaylaştıran krizin kaynağı olarak doğayı sorumlu tutan baskın kamusal retorikçe hızlandırılan doğal krizle birleşen siyasal krizin sonucu olduğunu önermektedir.

Gerçekte, 1989-1991 kuraklığında üretilen kriz ne beklenmedik bir olaydır ne de arka arkaya gelen hükümetlerin siyasal hegemonik söyleminde ve Yunan medyasında vurgulandığı gibi doğa temellidir. 1980'lerdeki iyimserliğin tersine Mornos Rezervuarındaki su seviyesi gerçekten birkaç yıldan beri azalmaktaydı (Şekil 3). Su İşletmesinin yönetimiyle yapılan mülakat şunu göstermektedir: krizin çıktığı ana kadar inşa

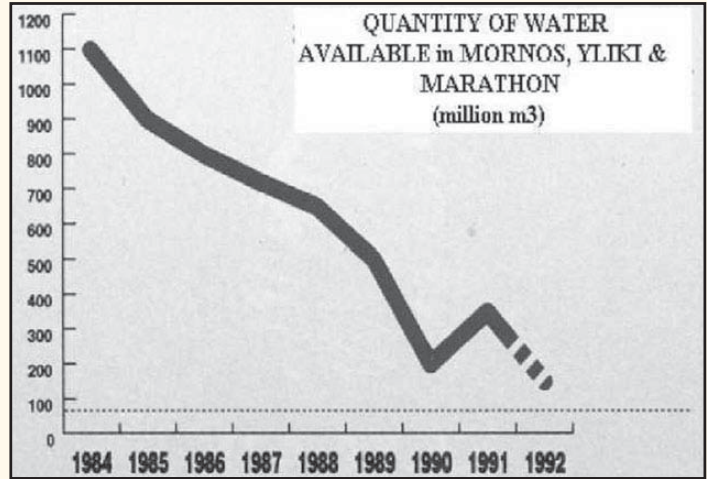

Şekil 2. Atina'nın su kullanım düzeyindeki artış; 1936-1994
Kaynak: EYΔΑΠ

edilen süreç, doğal olmaktan çok sosyo-politik bir süreçtir. Süreç şunları içermektedir:

1. Uygun su miktarında hiçbir artış olmadan su şebekesinin genişlemesi ve kullanıcı sayısının artması
2. Yerel kuyu ve pınarlardan bireylerin kanunsuz yeraltı suyu kullanımı
3. Su kaynaklarına ilişkin stratejik plan eksikliği
4. Düşük fiyatlar (m^3 için 1985'te 0,04 Avro). Bu gereksiz su kullanımını teşvik etmiştir (28 Temmuz 1997'de ΕΥΔΑΠ yürütme kurulu üyesiyle yapılan görüşme).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK),-akademisyenler, bağımsız araştırmacılar, çevreci STK'lar, Yunan Teknik Odası ve buna benzer- tarafından yapılan "şehrin gelecekteki su ihtiyacı rezervuarın depolama kapasitesini açacak" (Sabbidis vd., 1988) uyarısına rağmen, sadece Mayıs 1990'da kriz geniş ve kamusal bir boyut kazanmış, sansasyonel medya gündemi için ana konu olmuş (Şekil 4), ve parlamentodaki ve günlük yaşamdaki tartışmaları alevlendirmiştir. Gelecek bölümde, siyasal-ekolojik krize neden olan siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik durum çözümlenecek, ve suya nadir bir meta ve doğaya bir kriz nedeni olma rolü verilerek su siyasetinin sansasyonelleşmesinin, oldukça çelişkili siyasal kararların uygulanmasını kolaylaştırdığı vurgulanacaktır.

Şekil 3. 1990'da üç havzada mevcut kaynaklar en düşük düzeyine ulaşmıştır. Kaynak: ΕΥΔΑΠ, 1990

Su Siyasetinin Sansasyonelleşmesi, Birinci Bölüm: Doğanın Kriz Olarak Üretilmesi

Yukarıda söylendiği gibi, bir yüzyıllık su kıtlığı, kolera salgını ve siyasal karışıklık sonrasında Atina'ya su sağlama çabaları sadece şehre su sağlanmasını değil kentsel suyun üretimi ve dağılımı arkasındaki anlaşılması güç sosyal, siyasal ve ekonomik güç ilişkilerinin de parçalanmasını sağlamıştır. Gerçekten, 1980'lerde ev içi su arzı "doğal" hale gelmiştir. Birinin kendi evinde musluğu çevirip temiz suya erişme konforunu yaşamamasından daha doğal bir şey yoktu.

Şekil 4. Su kıtlığı krizi ile ilgili medyada yer alan haberlere ilişkin yazarın derlemeleri. Yuvarlak içine alınan "su ile 170 gün" adlı reklamdır ve Atina için kalan su günlük olarak hesaplanmaktadır.

Atina için su kaynaklarının bolluğuna olan güven, su arzının doğallaştırılması ve onun üretiminin sosyal ilişkilerinin şekleşmesi 1990'lardaki krize olan kamusal tepkileri etkilemede önemli bir role sahiptir. Modern yaşamın rahatlık sembolü olan musluklar verdikleri hizmeti yerine getirmedikleri zaman kamuoyunda yaratılan paniğin derecesinin nedeni (Şekil 4) ev içinde kullanılan suyun doğal olarak her zaman orada var olacağı beklentisidir. Su arzının kesilmesi Atina'nın 19. yüzyılda yaşadığı su kıtlığı ile karşılaştırmalar yapılmasına neden olmuş, gerçekten, önceki yüzyıla ait su kıtlığına ilişkin anılar ve hatıralar yayımlanmaya başlanmıştır. Ancak, kuru kamu çeşmeleri ve uzun bekleme saatleri 19. yüzyıl Atina'sının günlük yaşamının bir parçası olsa da, 20. yüzyıl bağlamında değerlendirildiği zaman derin kaygılar yaratan benzersiz deneyimlere dönüşmektedir. Kısaca, 20. yüzyıl kuru çeşmesi ev içi su arzı "konforunun" "doğallaşmış" karakterini sarsan bir tehdit halini almıştır (Kaika, yakında çıkacak).

"Doğallaşmış" su arzına yönelik özenle inşa edilmiş yüce ilişkinin bozulacağına ilişkin kamusal kaygılar ve korku, hükümet ve medya tarafından geliştirildi ve 1991 krizi boyunca siyasal hegemonik pratiklerin kolaylaştırılmasında kullanıldı. Geniş medya haberleri ile devlet ve Su İşletmesinin kamusal duyuruları (Şekil 4), su krizini ne siyasal-ekonomik ve hatta ne de siyasal-ekolojik olarak değil, daha çok doğanın bir sorunu olarak sunmada, ailelerin düzenli işleyişini tehdit etmede ve kaygı ve krizin kaynağı olma rolünü doğaya vermede ısrar etmektedirler. Mayıs 1990'da Su İşletmesi Atina için 170 günlük su kaldığını duyurmuştur ve bu otoriter ama kolayca sindirilebilir haber medya tarafından şehrin susuzluktan öleceği güne geri sayım biçiminde ele alınmıştır.

İyi duyurulmuş "170 günlük tehdit" çerçevesindeki kamusal duyarlılığı vurgulayan ciddi olaylar olmuştur. Bunlardan bir tanesi, Atinalılar arasında su tüketimi üzerindeki rekabet ve çatışma biçimini almıştır. 170 günlük tehdit ile ilgili medyanın günlük tahminleri insanların evlerinde kuruyan çeşmelerle birleşti ve Atinalıları birbirine düşürdü, herkes diğerini suyu "çalmakla" suçluyordu. Araba yıkama veya bahçe sulama gibi aşırı su kullanma durumları sözlü tacizlerle veya daha kötü şeylerle karşılaşıyordu. Komşular birbirlerine "sularını yağma ettikleri" için

bağırıyor veya polise uygunsuz davranışla ilgili olarak şikayette bulunuyordu. İlginç ama sürpriz olmayan bir biçimde bu olaylar, net bir sınıfsal karaktere sahiptir, sadece Atina'nın yoksul mahallelerinde gerçekleşir, bu mahallelerde su fiyatına karşı hassasiyet yükselmiş ve yüksek konut yoğunluğu diğer insanların su tüketimiyle ilgili daha çok "kontrol" olayına neden olmuştur (Vaiou, Mantouvalou ve Mavridou, 1995). Bu durum tecrit edilmiş özel-kentsel alanlarda meydana gelmez, buralarda en çok su tüketenler oturur ve yüzme havuzları doldurulur, buralarda yeşil, genellikle korunan mülkiyetin dokunulmazlığı titiz bir şekilde kollanır.

Dolayısıyla doğayı krizin kaynağı olarak göstermek ve su kaynaklarını kıt olarak nitelenmek baskın neo-liberal retorik ve su kaynakları yönetimine (fiyatlandırma ile talep yönetimi) yönelik tavırların daha kolay uygulanabileceği bağlamı oluşturmaktadır. Gerçekten, takip eden bölümün göstereceği gibi, Atina'nın doğayla olan mutlu ilişkisini yeniden-kurmaya dönük ilk adım suyun "ekonomik" değerini "yeniden-tespit" etmek olmuştur. Takip eden bölümde bu yeniden-değerlendirmenin gerçekleştiği siyasal, sosyal ve kültürel mekanizmalar açığa çıkartılacaktır.

Su Siyasetinin Sansasyonelleşmesi, İkinci Bölüm: Suyun Kıt Bir Meta Olarak Üretilmesi

Suyun "kıt bir kaynak" olarak tanıtılması, Atina'ya su arzının geleceğini güvenli bir şekilde planlayan ΥΠΕΧΩΔΕ tarafından 1988'de üretilen iyimser bir rapora göre ilk kez bir acayiplik/tuhafılık olarak görüldü. Ancak, garip ve bağlam dışı olarak aynı rapor suyu "kıt" olarak tanımlamış ve su kaynaklarının fazlalığının artık bir serap olarak göstermiştir:

Mevcut su kaynaklarının miktarı ile çeşitli sektörler tarafından tüketilen gerçek su miktarı arasında ortaya çıkan fark su kaynaklarındaki gerçek artı ile benzeşmemektedir. Ortaya çıkan artı değer hayalidir çünkü

1. Ülkenin doğal su kaynaklarının tam olarak kullanımını teknik ve ekonomik nedenlerle mümkün değildir ve
2. Belli bir yerde ve zamanda belli miktarda suyun temin edilmesine yönelik talep sürekli artmaktadır

Yukarıda verilenlerden, herhangi biri şu sonuca varabilir: bugün ülkemiz için su kaynakları “kıt” bir mal olarak tanımlanabilir. Su kaynaklarının üretim sürecindeki dinamik rolü, ülkenin aktivitelerinin verimliliği, karlılığı ve etkinliği kadar o aktivitelerin büyümesini de tanımlamaktadır (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1988:29-34).

Yukarıdaki alıntıda, 1988 raporu, ülkenin su kıtlığını aşmadaki başarısının popülist doğrulamasını sağlama ile baskın kalkınmacı mantığı sarsmadan su kaynaklarının azalması konusundaki artan uluslararası bilince de işaret etme ihtiyacı arasında bölünmüştür. Rapor Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun zamanının ünlü raporundan (Brundtland, 1987) bir yıl sonra üretilmiştir. Brundtland raporu kaynak yönetimine daha faydacı yaklaşımlar gösterilerek yüksek kalkınma düzeyinin sürdürülebileceğinin olanaklığı için mücadele etmektedir (Redclift, 1994); dolayısıyla, kaçınılmaz olarak, “sürdürülebilir” kalkınmanın “kıtık” koşullarıyla uğraşmak için en iyi donanımına sahip olan piyasa araçları ile sağlanması gerekmektedir. Gerçekten, Avrupa Birliğinin çevre siyasası ve su mevzuatı, Yunanistan’ın da kabul etmek zorunda olduğu- kaynak yönetimi ile ilgili aynı mantığı sürdürmektedir (Kaika, 2003; Kalli ve Butler, 2001).

Bu bağlam içinde, 1988 raporu, piyasa mekanizmasını talep yönetimi ile ilgili en iyi araç olarak göstermesiyle ve suyu “kıt” olarak tanımlamasıyla, piyasa güdümlü su yönetiminin Yunan Parlamentosuna ve Yunan siyasalarına girmesi ile ilgili ilk girişim olarak değerlendirilebilir. Raporun ileri sürdüğü gibi suyun kıt bir meta olması bu doğal maddeye yönelik yeni ve çağdaş bir yaklaşımı gerektirmektedir. Suya yönelik olarak artan talep, ekolojik dengenin sağlanmasına dönük ihtiyaç, suya ilişkin arz ve talebin zaman ve mekanda eşitsiz dağılımı, su kaynaklarının ve su kaynaklarının kullanımının daha rasyonel yönetimini hedefleyen ciddi bir mücadeleye olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Suyun ekonomik değerinin hesaplanması ve su muhasebesi ile faturalandırma siyasalarında maliyetlerin tam karşılamasına olan ihtiyacın en önemli şey olduğu düşünülmektedir. Bu, arzulanan bir su siyasasının uygulanması, israfın önlenmesi ve kaynakların korunması için gerekli bir önlemdir (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1988:34).

Metin Yunanistan’da gelişen “sürdürülebilirlik” tartışmalarına övgüler düzen (bknz Bithas, 2001; Delladetsimas, 1997; Gerardi, 1998; Kalli ve Coccossis, 2003) ve kıt olma özelliğinin kaçınılmaz bir sonucu olarak suyun ekonomik değeri kavramını ortaya atan bir özelliğe sahiptir. Su krizinden önce ölçülmesine ve fiyatlandırılmasına rağmen Yunan mevzuatında (1739/87 sayılı kanun) suyun “doğal hediye, sosyal ihtiyaçların karşılanması için kullanılır” ve “her insanın reddedilemez hakkıdır” olarak tanımlanmasına uygun olarak suyun fiyatı düşük tutulmakta ve devlet tarafından sübvansede edilmektedir. Ancak yukarıdaki rapor su yönetimi için en önemli araç olarak fiyatlandırmaya yapılan ilk resmi referansı, dolayısıyla su kaynakları, su arzı ve devamındaki su sektörünün özelleştirilmesi ve liberalleştirilmesi ile ilgili Yunan siyasasındaki radikal değişim için ilk ve en önemli resmi adımı içermektedir.

Gelecek bölümde, kuraklık döneminde “acil önlemler” biçiminde alınan siyasal kararlarda su hizmetlerinin kesilmesiyle ilgili korku ve duyarlılıkla perçinlenen kıt olma ve değişim değeri olgularının birleşmesinin oynadığı rol incelenenektir.

Bir Uzlaşma İnşası Pratiği Olarak Doğanın Krizi: Acil Önlemlerin Uygulanması

1989-1991 krizi süresince, herkes uzun erimli planlamanın önemine sözde bağlılığını gösterse de, odak krize karşı acil kısa erimli siyasal, sosyal ve ekonomik tepkinin üretilmesine yoğunlaşmıştı. Gerçekten, çok yoğun fakat dikkate değer biçimde kısa süren siyasal ve bilimsel tartışmalardan sonra, yeni seçilen muhafazakar hükümet derhal uygulanmak üzere “acil önlem kanunları” biçiminde parlamentonun önüne 4 proje sunmuştur (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1990a). Kanunlar şunları şart koşturmaktadır:

1. talep yönetimi stratejisinin uygulanması: bu yeni tarife ve fiyatlandırma suyun fiyatını üç katına kadar çıkartma sistemini, kamusal bilinçlendirme kampanyalarını ve çok su kullanan aktivitelerin (araba yıkama, bahçe sulama, havuz doldurma) engellenmesini içermektedir.
2. Evinos Nehri üzerine yeni bir baraj inşaatı, bu Mornos Rezervuarı’na gelen suyun miktarını arttıracaktır (Şekil 1).

3. Trihonida Gölü'nden tanker ve boru hattıyla Mornos Rezervuarı'na su taşınması (Şekil 1).

4. Mornos Rezervuarı ve Yliki Gölü etrafında kuyular açmak ve Paralimni Gölü'nden Yliki Gölü'ne su taşıyacak boru hattının inşası (Şekil 1).

Bu ciddi sosyal, ekonomik, siyasal ve çevresel uygulamaları olan öneri acil önlemler bağımsız çalışmalar tarafından tartışılmış ve genelde akademisyenler ile çevreci STK'lar tarafından incelenmiştir (Vasilakis ve Bourbourar, 1992; bkz tablo 2). Ancak bu önlemler Yunan Parlamentosunda "acil durum kanunları" biçiminde oylanmıştır. Bu süreç parlamentoda sınırlı tartışmalara olanak sağlamakta ve acil oylamaya ihtiyaç duymaktadır. Hükümet tarafından bu önemli kanunların acil durum olarak ele alınmasına ilişkin açıklama şudur: bunlar "şehri susuzluktan korumak" için kesinlikle gereklidir. Her şeyden

öte şehrin korunması gereken kaçınılmaz krizin nedeni doğadır.

Gelecek bölümde bu acil durum önlemlerinin çabucak uygulanmasının sosyal, siyasal ve ekonomik çıktıları ortaya dökülmeye çalışılacaktır.

Bir Değişim Değeri Kaynağı Olarak Doğanın Krizi: Talep-Yönetimi Stratejisinin Simyası ve Sosyal Tabakalaşma

1989-1991 su krizine tepki olarak geliştirilen acil durum kanunlarından biri olarak uygulanan talep-yönetimi stratejileri; kamusal bilinçlendirme kampanyası yapılmasını, bahçe sulamanın, araba yıkamanın ve yüzme havuzu doldurulmasının yasaklanmasını, ve en önemlisi 8 Mayıs 1990'da alınan kararla geriye dönük olarak su fiyatlarının arttırılmasını içermektedir. Bu karar tüketici tarafından 1 m³ su için ödenen fiyatı %105 ile %338 arasında arttırmış ve su faturaları ise %40 ile %140 arasında artmıştır. Bu artış, su kullanım düzeyiyle ilişkili olarak karmaşık oranlar sistemi aracılığı ile olmuştur (bkz tablo 3).

Bu yeni oluşturulan oranlar sisteminin nasıl çalıştığına bir örnek üzerinden bakılabilir. ΕΥΔΑΠ tarafından sağlanan istatistikî verilere göre 4 üyesi olan ortalama bir aile aylık 15,6 m³ su kullanmaktadır. Eski oranlara göre, bu aile aylık 2,59 Avro su faturası ödemektedir, ancak yeni oranlara göre aynı tüketim için fatura 6,41 Avro'ya yükselmektedir. Ancak, aynı aile aylık su tüketimini %20 azaltabilseydi "indirilmiş" fatura olan 5,08 Avro ödeyecekti. Benzer şekilde 60 m³ su tüketen bir aile orijinal olarak 18,01 Avro ödemektedir. Yeni oranlarla birlikte aynı aile 67,35 Avro ödeyecektir. Ancak aynı tüketici önceki aydaki tüketimine göre daha düşük tüketim gösterebilirse, daha az kullanılan her m³ su için 1,46 Avro daha az fatura ödeyecektir. Bu karmaşık fiyatlandırma sisteminin temel noktası tablo 3'ten de anlaşılabilir gibi, çok su kullanan tüketiciler, az su kullanan tüketicilere göre su tüketimlerini azaltıklarında daha fazla fiyat indirimine alacaklardır. Örneğin, aylık 15 m³ su tüketen bir aile su tüketimini %30 azalttığında m³ başına 0,39 Avro daha az para ödeyecektir. Ancak aynı miktar tüketim azalması ile aylık 120 m³ su tüketen yüksek su tüketimine sahip bir aile m³ başına 1,98 Avro daha az para ödeyecektir.

Tablo 2. Kuraklık döneminde önerilen alternatif çözümler

Öneri Çözüm	Beklenen Katkı (Milyon m ³)
Yliki Gölünün bataklık deliklerini tıkama	235
Kifissos, Kalamos, Assopos ve Boiot nehirleri vadisinden yer altı suyu	211
Mornos sisteminin sızıntılarını tamir	75
Geri dönüşüm	180-200
Toplam	701-721

Kaynak: ΕΥΔΑΠ tarafından sağlanan veri tabloları

Tablo 3. 1990 yılında uygulanan su fiyatı farklılaşması

Aylık tüketim miktarı (m ³)	m ³ için yeni fiyatlar (Avro)	
0-5	0.3	
5-20	0.45	
20-27	1.25	
27-35	1.76	
35-	2.20	
Su Tüketiminde %30'luk Kısıntı Yapıldığında Fiyat Azalışı		
Aylık tüketim miktarı (m ³)	Toplam fatura üzerinden %	Kısılan her m ³ 'su için Avro
15	38.16	0.39
20	44.67	0.51
30	47.65	0.56
45	49.56	0.57
60	49.31	0.59
80	65.37	1.15
100	67.62	1.59
120	67.75	1.98

Kaynak: yazar ΕΥΔΑΠ tarafından sağlanan verilerden üretmiştir.

Yeni su fiyatlandırma sistemiyle getirilen simya ve su tüketimi azaltılmasıyla ilgili teşvik, sadece %18'lik oran artışını öneren Su İşletmesi'ni de içeren örgütler ve kamu tarafından oldukça tartışılmıştır. ΕΥΔΑΠ'nın çalışanlar komitesi, uygulanan fiyatlandırma politikasını "verimsiz, sosyal olarak adaletsiz, vurguncu ve şaşkırtıcı" olarak yorumlanmıştır (Εθνος, 1993). Ancak, karmaşık fiyatlandırma sistemi su talebinde %20'lik bir azalmaya neden olmuştur.

Ancak dikkate değer biçimde, su tüketimini kısma kampanyasına ve fiyat teşviklerine verilen kamu tepkisi açık bir sosyal tabakalaşma göstermektedir (ΚΕΠΕ, 1996). Yeni fiyatlandırma mekanizmasının çok hacimli tüketiciler için daha fazla finansal teşvik sağlamak üzere tasarlanmış olmasına rağmen en sonunda düşük gelirli ve yoksul, az hacimli tüketiciler en fazla kısıntı yapmış ve tüketimlerini %30'a kadar azaltmışlardır. Çok hacimli üst gelir grubuna dahil, bahçesi ve yüzme havuzu olan tüketiciler ya çok az kısıntı yapmış veya hiç kısıntı yapamamıştır (Yunan Parlamentosu'nun ΟΘ Toplantısı, 16 Şubat 1993, Yunan Devlet Arşivi). Dolayısıyla, su fiyatlarının artmasından sonra ev içi tüketicilerinin %18'i toplam su arzının %60'ını kullanmaya başlamış, %3'lük çok hacimli su tüketicileri toplam su arzının %40'ını kullanmaya başlamıştır. Bu aynı %3 kesim, 4 kişilik bir ailenin ortalama su tüketiminin aylık 15,6 m³ olduğu bir yerde 60 m³'ten fazla su kullanmaktadır (I Tsaklidis, parlamento üyesi, Yunan Parlamentosu'nun ΟΘ Toplantısı, 16 Şubat 1993: 4103, Yunan Devlet Arşivi, ayrıca bknz Βηνα, 1990). Bu göstergeler sadece su tüketiminde değil aynı zamanda talep-yönetimi stratejisine ve çevresel korumaya yönelik yaklaşımlara verilen kamusal tepkilerde de net bir "sınıf" katmanlaşmasını göstermektedir: bu durum stratejilerin verimliliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Yeni fiyatlandırma sistemi sadece hedeflediği grup (çok hacimli tüketiciler) açısından değil aynı zamanda halihazırda az su tükettiğinden dolayı daha fazla su tüketim kısıntısı yapamadığı için az su tüketicilerini fiyat indiriminden dışladığı, yıllardır az su kullandığı halde onları ödüllendirmede, az hacimli tüketicileri cezalandırdığı için başarısızdır. Bu adaletsizlik üzerine Atina'nın en fakir belediyelerinden biri olan Lavrion, hükümete karşı su fiyatlarındaki öneri artışın anayasaya aykırı ve yasadışı olduğu gerek-

çesiyle dava açmıştır (Τα Νέα, 1990b). Belediye davayı kaybetmiş ve su kullanımı için bir indirim alamamıştır. Ancak muhalefet partisi tarafından parlamentoda şu tutanaklara geçirilmiştir: muhafazakar hükümet sözde kendi başbakanına özel tarım arazisinde sulama yaptığı için ev içi su kullanımıyla ilgili %70 indirim bahsetmiştir (Yunan Parlamentosu'nun ΟΘ Toplantısı, 16 Şubat 1993: 4114, Yunan Devlet Arşivi).

Fiyatlandırma sistemi temel amaçlarının çoğunu gerçekleştirmedi başarısız olmuştur. Ancak, kuraklıktan kaynaklanan su kıtlığı tehdidi güçlü bir siyasal retorikle birleştiğinde suyun bir ekonomik ve değerli kaynak olarak kamu tarafından kabulü kolaylaşmıştır. Hala, suyun kıt kaynak olma özelliği ve değişim değerindeki artış, üretilen bir ürünün mevcut kurumsal, ekonomik ve sosyal örgütlenmesinden çok kaynağın "doğal" olma özelliğine bağlanmıştır. Kurnazca, suyun artan metalaşması etrafında bir kamusal uzlaşma yaratmak için su kaynaklarının "doğal/kıt" olma özelliği ön plana çıkarılırken, suyu bir metaya çeviren süreçler gizlenmiştir. Suyun erişilebilirliği, dağıtımı ve fiyatlanmasının bir parçası değilmiş gibi suyun üretim ve tüketiminin sosyal ilişkileri geri planda kalmaktadır. İronik biçimde, Su İşletmesi Çalışanları Sendikası'nın başkanı bile doğanın değil suyun erişilebilirliğinin ve fiyatının değişmesinin ardında yatanın, suyun kentleşmesinde yer alan üretim sürecinin olduğunu işaret etmekteki başarısızlığı olmuştur: "Su İşletmesine piyasa rekabeti uygulanamaz çünkü bu işletmenin sunduğu ürün, su, elektrik örneğinde olduğu gibi üretilmemektedir" (Zaharopoulos, aktaran Το Βήμα, 1998b). Belki de suyun üretilmesindeki maddiyatı, emek gücü sarfiyatını ve sosyal ilişkileri herkesten daha iyi bilen biri olarak sendika başkanı hala, işletmenin askıda olan özelleştirilmesine karşı ve suyun değişim değerindeki artışa karşı olan söyleminin bir parçası olarak üretim sürecinden ziyade suyun "doğal" olma özelliğini vurgulamayı tercih etmiştir. Üretilen her şeyin doğal olarak ve otomatikman metalaşacağını söyleyen piyasa liberalizasyonu ile ilgili baskın retorik, sendika başkanını, bir önermeyi, kutsal su hakkını, destekleyen hale getirmek için "doğayı" bir kaldıraç gibi kullanmaya sevk etmiştir: "su doğal bir maldır ve daha da fazlası kıt, o halde özelleştirilemez" (Zaharopoulos, aktaran Το Βήμα, 1998b).

Yukarıdaki analizden anlaşılacağı üzere suyun tamamıyla doğal olduğuna ilişkin söylemsel inşa suyun kaynak yönetiminden ve kullanımından sosyal ve siyasal anlamı ayırmıştır. İçinde konumlandığı sosyal ve siyasal bağlamdan soyutlandığında, doğanın üretimi, tüketimi ve korunması özelleştirmenin veya suyun metalaşmasının lehinde veya aleyhinde olan her türlü önermeyi desteklemek için kullanılabilir.

Hem Sopa Hem De Havuç Olarak Doğanın Krizi: Evinos Nehrine Set Çekmek

Su fiyatlarındaki artışa ek olarak, Evinos nehri üzerine bir baraj inşaatı da kuraklık krizine karşı geliştirilen acil önlemlerden biriydi. Evinos nehri Atina'dan 250 km uzakta Aetoloakarnania bölgesinde yer almaktadır (Şekil 1). Öneri, 100 m yüksekliğinde ve 130 milyon m³ su biriktirme kapasitesi olan bir baraj inşası ile suyu Mornos'un mevcut Rezervuarına taşımak için 30 km uzunluğunda bir kanal inşasını içeriyordu. Su oradan Atina'yı besleyen şebekeye bağlanabilecekti. Projeden beklenen tahmini su desteği ortalama yıllık 200 milyon m³ olacak ve projenin, şehrin su ihtiyacını 2020'ye kadar karşılaması bekleniyordu. 1995 yılında tamamlanan Evinos-Mornos tünelinin Mornos rezervuarı'nı yıllık 50-120 milyon m³ su ile desteklemesi bekleniyordu (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1990b). Projenin maliyeti başlangıçta 160,8 milyon Avro olarak tahmin edilmiş ve toplam yatırım maliyetinin %85'i Avrupa Birliği Uyum Fonu'ndan karşılanmıştır.

Proje 1925'te Maraton Barajı'nın inşasıyla ciddi biçimde başlayan ve Yunanistan'da savaş sonrası kentsel planlama ve kalkınmanın en önemli parçası olan bir sürecin, modern fordist kalkınma şemasını ve onunla ilişkili doğanın suyunun büyük ölçekli dönüşümünü temsil etmektedir (Emmonouil, 1985; Getimis, 1994; Kaika, 1999; Panayiotatou, 1990). Ancak çevresel duyarlılıktaki çağdaş yükselme/artış şu anlama gelmekteydi: baraj inşası artık 20. yüzyıl başlarında olduğu gibi aynı heyecan ve uzlaşmayla karşılanmıyordu (Roy, 1999; Topping, 1995). Modern teknolojinin kutsal emanetler mahfazası bundan böyle bir tapınma veya sosyal uzlaşma konusu değildir, dolayısıyla barajların inşası "ilerlemeye" yapılan vurgular dışındaki araçlarla da işlenmeli/açıklanmalıydı.

Gelecek bölümde Evinos Nehri baraj projesi için hangi mekanizmalarla uzlaşmanın inşa edildiği incelenecek. Kuru musluklar ve su fiyatlarında daha fazla artış tehdidi (sopa kategorisi altına alınan) yeni baraj projesiyle söz verilen ekonomik büyüme ve sürekli kalkınma (havuç kategorisi altına alınan) ile birleştiğinde çok etkin bir uzlaşma-inşası mekanizması olarak çalışabilmektedir.

Sopa: Kıtık ve Kriz

Bir kez daha Evinos Barajı projesinin hızla uygulanmasının arkasındaki temel doğrulama kuraklıkla ilgili acil ihtiyaçtır. Gerçekten ΥΠΕΧΩΔΕ tarafından projenin uygulanmasıyla ilgili yayımlanan rapor "projeyle ilgili temel planlama parametrelerinden birinin inşa süresinin en aza indirilmesi" olduğunu vurgulamaktadır (ΥΠΕΧΩΔΕ, 1990b:23).

Evinos Barajı proje önerisi tamamıyla yeni değildir. Atina'nın en güncel (1969-1981) baraj projesi olan Mornos planlarında muhtemel ekler olarak gösterilmiştir (bkz Şekil 1). O tarihten beri ileri sürülmek için doğru zamanı beklemektedir (Kingdon, 1984; Nevarez, 1996). Gerçekten, 1991'de doğru koşullar bir araya gelmiştir: ekonomik (Avrupa Birliği Uyum Fonu'ndan uygun kredi), sosyo-çevresel (kuraklığın, su kıtlığı olarak temsili) ve sosyo-siyasal (çalkantılı siyasal dönemle birleşen kriz ve artan su fiyatları yüzünden oluşan uzlaşma). Yukarıdaki sosyo-siyasal şekil, projenin hızlı ve görece tartışmasız şekilde uygulanmasını olanaklı kılmıştır (Perelman, 1979; Rutte, Wilke ve Messick, 1987). Proje şehri susuzluktan korumak için arşivlerden gün yüzüne çıkarılmıştır. Çevreci STK'lar, akademisyenler ve özel mühendislik firmaları tarafından hükümete alternatif çözümlerle ilgili taslak çalışmalar teslim edilse de (bkz tablo 2), yeterince ilgi görmemiştir (Yunan Parlamentosu'nun IB Toplantısı, 11 Mayıs 1990, Yunan Devlet Arşivi). Alternatif projeleri incelemek, değerlendirmek ve uygulamak için harcanacak zaman, muhafazakar hükümet tarafından kuraklığın yarattığı acil durum karşısında çok uzun bir süreç olarak değerlendirildi (Kallergis ve Moraiti, 1991). Gerçekten, Kalkınma Bakanlığı'ndan üst düzey kişilerle yapılan görüşmelerden biri, büyük ölçekli altyapı projelerinin siyasal karakteri ile bu tür projelerin çabucak uygulanması arasındaki net ilişkiyi ortaya koymaktadır: "kuraklık döne-

minde su kaynakları yönetimiyle ilgili çalışmalar yürütürken karşılaşılan bir problem, çalışmaların kendisinin özellikle birincil verilerin eksikliğinden dolayı yüksek maliyetli ve zaman tüketen özellikte olmalarıdır. Dolayısıyla, büyük ölçekli projelerle ilgili kararlar, genellikle politiktir, kısa erimli çözümler açısından hızlı ve ucuz olduğu için tercih edilir” (mülakat, Kalkınma Bakanlığı, Su Kaynakları Yönetiminin Bölümü, 11 Eylül 1996). O halde, bir kez daha, “doğal” nedenlerden dolayı oluşan bir kriz Evinos projesinin uygulanması için temel doğrulama olmuştur.

Havuç: Kıtık ve Kalkınma Vaatleri

Bir doğal kriz etrafında üretilen duyarlılık kadar baraj projesi için toplumsal uzlaşma inşasında önemli olan bir unsur da yerel ekonomide ve inşaat sanayinde büyük sermaye yatırımıyla birlikte gelecek olan kalkınma vaatleridir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren Yunanistan'da inşaat sanayine olan devlet desteği, oldukça çok sayıda insanın etkilenmesi ve bu sanayi tarafından yaratılan ölçek ekonomisi yüzünden kısa erimli ekonomik büyümenin en etkin ve en popüler yoludur (Filippidis, 1990; Giannokourou, 2000; Kafkalas, 1985; Montouvalou ve Marthe, 1990; Vaiou, Montouvalou ve Mavridou, 2000). İnşaat sanayi son zamanlarda birincil rolünü korumaktadır. PROODEYTIKI inşaat firmasının (Yunan Elektrik Şirketi için yapılan Thisavros Barajının yüklenicisi) idare müdürü ve başkan vekili olan Koutlas'ın ortay koyduğu gibi

Yunan inşaat sanayi ülkenin ekonomik kalkınmasında stratejik bir rol oynar, çünkü bu sektör Avrupa Fonlarının, Yunan ekonomisine girişi ve çıkışı arasındaki bağlantıyı sağlar... Büyük altyapı projelerinin uygulanışı çok farklı ekonomik sektörlerde çeşitli aktivitelerin yeniden-canlanmasını sağlayan Yunan üretim aktiviteleriyle yüksek miktarda nakit akışı ile ilişkilidir... yukarıda belirtilen işlerin yürütmesi için 2. ve askıda olan 3. Avrupa Destek Çerçevesinden, Avrupa Fonlarının düzenli olarak girişini sağlamak gerekmektedir... bu projeler yüzlerce Yunanlıya iş sağlamaktadır ve bu projelerin tamamlanması ülkenin kaynaklarının daha fazla gelişmesine ve genel olarak ülkenin imajının promosyonuna olanak sağlayacaktır... Faydalar ise ülkenin tümü tarafından paylaşılacaktır” (TEXNIKA, 1997:23)

Evinos projesi tam anlamıyla Koutlas'ın mülakatta belirttiği ekonomiyi çalışır durumda tutan, iş yaratan ve ekonomik büyümeyi sürdüren proje kategorisine aitti. Dolayısıyla, tarım, mera hayvancılığı ve nehrin doğal olarak aktığı alandaki habitat üzerindeki beklenen olumsuz etkilerine rağmen öneri baraj işi beklenen kadar tepki toplamadı. Güçlü bir sivil toplum, militan tarım sektörü ve çiftçilerin gösterileriyle dolu güncel bir tarihin varlığına rağmen bu özgün projeye yapılacak muhalefet tamamıyla ekolojik örgütlere bırakılmıştır (Modinos, 1990; mülakat 27 Temmuz 1997). Nehrin akışının değiştirilmeyeceğine ilişkin siyasal vaat yerel halk arasında bir uzlaşma yaratsa da asgari ücret düzeyinin aylık 293,47 Avro olduğu bir yerde binlerce yerel insana aylık 2054 Avro maaşla cazip işler sağlama vaadi, güçlü bir sivil muhalefetin gelişmemesinde daha etkili olmuştur (Μακεδονία, 1993). Tarımdan sağlanan düşük gelire hayatta kalma mücadelesi veren ve yapısal olarak devletten veya Avrupa Birliği'nden yapılacak sübvansiyonlara bağlı olan bir bölgenin insanları için en az beş yıl yüksek maaşlı iş garantisiyle birleşen kalkınma vaadi sosyal kabullenişin güçlenmesinde en önemli faktördür (Baker, Milton ve Yearly, 1994).

Uzlaşma-inşası mekanizması Evinos Nehri vadisinde yer alan topluluklardan bir tanesinin başkanı olan St. Demetrios ile yapılan mülakatta örneklenmiştir. Başkan, Evinos projesinin yerel çevre ve yerel insanlar için yaratacağı sorunlara ilişkin uzun bir liste oluşturmuştur: düşük fiyatlarla arazinin kamulaştırılması, bölge için suyun kaybı, birkaç yıl boyunca yerel halkın katlanması gereken daimi dinamik patlamaları ve toz, ve barajın bölgenin flora ve faunası üzerindeki olumsuz etkisi. Ama, başkan şöyle söyleyerek konuşmasını sonlandırıyor: “yerel topluluk eğer bir şeyler elde edecek olursa projenin uygulanmasına izin verdikleri için mutlu olacaklardır” (Μακεδονία, 1993). Bu cümle büyük altyapı projelerinin uygulama sürecinde yer alan siyasal ve ekonomik ilişkilerin müşteri karakterinin doğallaştırılmasını kavramaktadır. Aynı zamanda kalkınma vadinin nasıl uzlaşma yaratan mekanizmanın bir parçası olduğunu da göstermektedir.

Gerçekten, bu tür bir düşünce ve davranış sosyal ve siyasal hiyerarşinin tüm düzeylerine yansımıştır. Örneğin, Çevre, Planlama ve Bayındırlık Bakanı A. Karamanlis'in daha sonra parlamen-

toda baraj projesinin beklenen çevresel ve sosyal etkilerine ilişkin sorulara verdiği cevap benzer bir konumu göstermektedir:

Aetoloakarnania bölgesinden (Evinos vadisi bölgesi) alınan suyun, bölgeyi bu kaynaktan yoksun bırakacağını düşünmüyorum. Her durumda orada uygulanan ve uygulanacak olan projeler sadece Atina'da yaşayan Yunan Halkı'nın yarısına değil o alanda yaşayan halkın kendisine de katkı sağlayacaktır... başka birinin kötülüğüne rağmen suyu almıyoruz. Ev içi su arzını sağlamak için kanun metnine uygun olarak bu suyu kullanıyoruz. Bu bizim görevimiz. Onun yerine Atina'da yaşayan 4 milyon insana "başka yerden su getiremeyiz, Atina'dan başka bir yere gidin" mi deseydik. Bizden söylememizi istediğiniz şey bu mudur? (Yunan Parlamentosu'nun ΠΑΓ Toplantısı, 21 Mayıs 1993: 7035-7036, Yunan Devlet Arşivi)

Bakanın konuşmasına göre, Aetoloakarnania'da yaşayanlar kendi bölgelerinde ekonomik büyüme yaratacak bir projeye rıza göstermekten daha iyi bir tercihe sahip değillerdir. Tabii ki, bu tür bir büyüme barajın inşaa süresi kadar kısa olmak durumundadır. İş imkanları ve "olumlu etkiler" baraj tamamlanır tamamlanmaz ortadan kaybolacaktır. Ancak, tekrar bu tür bir kalkınmanın kısa süreli etkilerinin daimi proje akışı ve daimi yerel ve ulusal kalkınmayı sağlayacak ek ulusal veya Avrupa Birliği fonlarıyla tamamlanacağı vaadi bulunulmuştur. Benzer biçimde, Evinos Nehri vadisinde bulunan Elatteio köyü belediye başkanı alanın suyunun Atina'ya yönlendirilmesinden dolayı alanın kurduğuna ilişkin bir mektupla Çevre Bakanlığı'nı protesto ettiğinde hükümet şu yanıtı vermiştir: konu süreç sonunda İkinci Avrupa Birliği Destek Çerçevesi'nden (1994-1999) sağlanan kaynaklarla halledilecektir (Yunan Parlamentosu'nun ΟΘ Toplantısı, 16 Şubat 1993: 4112, Yunan Devlet Arşivi). Bu mantığa göre, ilerlemeden kaynaklanan sorunların çözümü daha fazla ilerleme vaadiyle ikame edilecektir. Yunanistan'daki en büyük özel inşaat firmalarından birinin (ATTI-KAT) yönetim danışmanının ortaya koyduğu gibi: Yunanistan'ın büyüme tercihi sunulan fonları kullanmak için Avrupa Birliği Destek Çerçevesinden yararlanmak üzere acil ve kısa erimli çabalar gösterme... üzerine kuruludur... Yunan inşaat sanayi büyük bir sorumluluk hissiyle fonlanan işleri uygulamak için alarm halindedir (TEXNIKA, 1997:22).

Yükselen çevresel duyarlılık döneminde Yunanistan büyük altyapı projeleri ile kalkınma pratiğine sadık kalırken, çevresel korumaya sözde bağlılık göstererek ekolojik modernleşme siyaset ve pratiğine bağlı kalmıştır. Dolayısıyla, kuraklıktan kaynaklanan kriz, yakın zamanda, hem bir potansiyel kriz kaynağı hem de kalkınmanın gerekliliği olarak doğayı konumlandıran yeni projelerin uygulanmasıyla aşılacak için bir meydan okuma olarak inşa edilecektir. Böyle bir çerçevede içinde çevre ve kalkınma arasındaki bariz çelişki, her zaman, doğru yönetim ve yardımcı teknolojilerin kullanımı veya kuraklık örneğinde olduğu gibi yeni su kaynaklarının araştırılması yoluyla çözülebilir (Blowers, 1997). Ancak, böyle bir yaklaşım dikkate değer bir devlet müdahalesini gerektirir, bu örnekte, su kaynaklarını ve onların yönetimini ulusallaştıran 1739/87 sayılı kanunun uygulanması ile sağlanmıştır (YBET, 1988). Bu yolla çevresel sorunlara çözümler, devlet aygıtı içindeki uzman söylemin alanına kaymış olur (Hajer, 1995) ve su "kıtlığı" tehdidinden doğan kriz, daha fazla gelişmeye yönelik siyasaları meşrulaştıran hegemonik araç olarak çalışır (Swyngedouw, 1995).

Doğrudan Kârın Bir Kaynağı Olarak Doğanın Krizi: Su Taşıma Projesi

1991 krizi ve sonuç olarak suyun değişim değerindeki artış birçokları için eğer kârlı değilse bile birikim olanağı sunmuştur. Su arzından kâr etme, dünyada birçok yerin su tarihçesine eşlik eden bir olgudur (Swyngedouw, 1997) ve Atina bir istisna değildir. 19. yüzyılda "su satıcıları" susamış Atinalılara bardakla kalitesi belli olmayan suyu satarken, oldukça çok sayıda su uzmanı belediyeye henüz bilinmeyen yeraltı suları ve kuyuları hakkında bilgi satmayı umuyordu. 1990'ın Atina'sında kâr etme fırsatları çok farklı bir sosyal ve siyasal şekil içinde ortaya çıkmıştır. Ulusallaştırılmış su kaynakları ile ilgili özel girişimler sadece güçlü devlet desteği ve onayıyla kurulabilir ve gerçekleştirilebilir.

Böyle bir girişim Trihonida Gölü'nden (Şekil 1) su taşıma projesiydi, bu da aynı zamanda kuraklığa karşı bir acil önlem olarak önerilmişti. Bu öneri, Yunanistan'da 20. yüzyılda su arzıyla ilgili genel skandalların bir örneği olarak kapanmış/bitmiştir. Düşünce şuydu: devlet iznine bağlı olarak, kamusal su Trihonida Gölü'nden özel şirketler tarafın-

dan serbestçe taşınabilecek ve bu özel şirketler aynı suyu tüketicinin ödediği fiyatın iki misline sabitlenen bir m³ fiyatıyla kamusal Su İşletmesine geri satabilme hakkına sahip olabilecektir. Gölden bu şekilde taşınan su en sonunda şehrin ana su rezervuarı olan Mornos'a dökülecektir. Su kaynakları ile ilgili kanun (1739/87), bireyler ve özel şirketler tarafından göllerdeki veya nehirlerdeki suyun kullanımını kanunsuz kıldığı için, muhafazakar hükümet aceleyle kanunu yeniden düzenlemek için bir tasarı hazırlamıştır. Öneri parlamentoda tartışılırken, muhalefetteki sosyalist parti parlamento üyeleri öneriyi çok "çirkin" olarak niteleyerek parlamento dışına çıkmışlar ve oylamada iktidar partisini yalnız bırakmışlardır (Yunan Parlamentosu'nun PAF Toplantısı, 21 Mayıs 1993, Yunan Devlet Arşivi). Acil durum önergesi 16 dakika gibi rekor bir zamanda parlamentonun geri kalan üyeleri tarafından onaylanmıştır. Değiştirilen kanun üç yıldan beş yıla kadar sürekli ve şehrin ilave su ihtiyacından bağımsız bir şekilde, koşulsuz, tankerler ve yeni boru hatlarıyla Mornos rezervuarına su taşınmasını düzenlemektedir (Hellenic Republic, 1993). Taşınacak su miktarı, Trihonida Gölü'nden ve Anavalos Nehri'nden günlük 600.000 m³ ve Aheloos Nehri ve Paralimni Gölü'nden günlük 150.000-200.000 m³ olarak tespit edilmiştir (Şekil 1) (Yunan Parlamentosu'nun PAF Toplantısı, 21 Mayıs 1993: 7035-7036, Yunan Devlet Arşivi). Eğer proje ilerleseydi halihazırda borçlu bulunan kamusal Su İşletmesi üzerine önemli mali yükler getirecekti, ancak değiştirilen kanun, bu ekstra maliyetin devlet tarafından sübvansedeceğini belirtmektedir ve dolayısıyla hükümetin, Su İşletmesi'nin mali yapısını düzeltme girişimleri tehlikeye atılmamış olacaktır. Tabi ki en çok kaybedenler yurttaşlar olacaktır çünkü öyle ya da böyle bu yeni fiyatları ve projeleri onlar sübvansedecektir.

Projenin ve kanunun acil olma özelliği, su arzındaki beklenen gelecek iyileştirmelerden bağımsız olarak üç yıldan beş yıla kadar kesintisiz su taşınmasını şart koşan kanuni düzenleme ve kontratın koşullarını yerine getirmede başarısız olmaları durumunda yükleniciler için çok uygun koşullar sağlayan kanundaki ilave iyileştirmelerin tamamı, projenin uygulamasının ardında güçlü siyasal ve ekonomik çıkarlar olduğunu göstermektedir. Daha da fazlası, projeyi yürütmeyi yüklenen AKTΩP

AE-BOPEIOEΛΛAΔIKH AE konsorsiyumun başkanı, hükümet yanlısı bir gazete olan Eθvoς'un da editörüdür. Sözleşme maddeleri de tam olarak basılmış değildir (Yunan Parlamentosu'nun PAF Toplantısı, 21 Mayıs 1993: 7035-7036, Yunan Devlet Arşivi). Projenin uygulanması için özel firmayla imzalanan sözleşmeler, sosyalist parti sözcüsü P Sgouridis tarafından, uygulamada izlenen siyasetin müşteri özelliklerini vurgulamak için "kolonici" olarak tanımlanmıştır (Eλευθερος Τυπος, 1993).

Dolayısıyla, düşündürücü karar-verme süreçleri dışında, büyük ölçekli bir skandala neden olacak şekilde, öneri şemanın gerekliliği ve etkinliği de tartışma götürür. Proje değerlendirmelerinde çok güçlü bir siyasal kurum olan Yunan Teknisyenler Odası ve Su İşletmesi'nin kendisi, ilk başta suyun taşınması için gerekli boru hattının inşası ve yerleştirilmesi için ayrılan 10 aylık sürenin, bu tür bir projenin gerçekleşmesi için yetersiz olduğunu belirtmişleridir (Καθημερινή, 1993a). İkinci olarak, eğer her şey planlandığı süre içinde giderse suyun taşınması en erken Haziran 1994'te, "sonsuz" değin Atina'nın su problemini her koşulda çözeceği düşünülen Evinos Baraj projesinin tam kapasite ile çalışması planlanan (Ocak 1995) tarihten 6 ay önce başlayabilecektir. Eğer kuraklık döneminin süreceği varsayılırsa Atina'nın su sorununu hafifletmek için Mornos Rezervuarından su taşıma 6 ay veya daha kısa bir süre için kullanım süresine sahip olacaktır. Ancak, yeni kanun 3-5 yıllık daha uzun bir süre için daimi ve arz veya talepteki değişimlere, veya kuraklık gibi çevresel koşullardaki herhangi bir değişimden etkilenmeden su arzını, dolayısıyla, su kaynaklarının durumundan bağımsız şekilde yüklenicilere garanti geliri düzenlemektedir. Özet olarak eğer sözleşme uygulanırsa bu iki yada dört yıllık bir süre için gereksiz bir suyun Mornos'a yüksek kamu maliyetiyle taşınacağı anlamına gelmektedir. M³ başına ortalama su maliyetinin tüketici için 0,29 Avro olduğu bir ortamda, Mornos Rezervuarı'na akıtılan her m³ su, Su İşletmesine bu yola 0,58 Avro'ya mal olacaktır. Bu günlük gereksiz 450.000 m³ su için iki yıllık bir dönemde 190,6 milyon Avro'nun kamu tarafından ödeneceği anlamına gelmektedir. Bu maliyetin belli bir bölümünün ilave su faturaları ile tüketicilerce karşılanması beklenmektedir.

Trihonida projesi yerel otoritelerden ve tarımsal kooperatiflerden şiddetli tepkilerle karşılanmıştır çünkü ekonomik faydaları Evinos projesinde olduğu gibi geniş toplum kesimlerince paylaşılmayan ve hatta az sayıdaki bireysel aktörler ve özel firmalarca el konulan bir aktivite inşa etmiştir. Projeye olan kamusal tepkiler şiddetli yerel tepki biçimini almıştır. Paralimni Gölü'nün bulunduğu Kopaida tarım kooperatifinde olduğu gibi Boiotia halkı boru hattını bombalamakla tehdit etmiştir. Parolaları "Atinalılar köylerinize dönün, orada dilediğiniz kadar su içebilirsiniz" (Εθνος, 1990).

Sonunda, belediye ΕΥΔΑΠ'yı mahkemeye götürdü ve mahkeme Su İşletmesi'nin gölden su pompalanmasını durdurmasına karar verdi. Su taşıma projesinin uygulanması için muhafazakar parti tarafından yürütülen kamu ihalesinin sonucu parlamentoda ve kamuoyunda tıpkı özel şirketlerin, nehir ve göllerden özgürce su alarak sonrasında devlet Su İşletmesine satmak için yetkilendirilmesinin meşruluğu gibi sorgulandı (Yunan Parlamentosu'nun ΟΘ Toplantısı, 16 Şubat 1993: 4112, Yunan Devlet Arşiv). Bir sosyalist parti parlamento üyesi, parlamentoda sunları sordu

1. Bu seçeneğin ekonomik ve pratik uygulanabilirliği yeterince araştırıldı mı?
2. Projeyi üstlenecek özel şirketler hangileridir?
3. Proje için çevresel etki değerlendirmesi yapılmamasının nedenleri nelerdir? (Yunan Parlamentosu'nun ΠΛΓ Toplantısı, 21 Mayıs 1993: 7035-7036, Yunan Devlet Arşivi)

Planlama ve Çevre Bakanından gelen yanıt şaşırtıcıdır:

Bu şirketlerin kim olduğu önemli değil. Bu beni ilgilendirmiyor. Bu şirketlerin kim olduğunu söylemek için nedenim yok. Bilmeniz gereken bunun kamu ihalesi olduğu. Birisi bir kamu ihalesini duyduğunda ve ihaleyi kimin alacağını bilmediği bir durumda, çevresel etki değerlendirmesi yapmaz. Bu gelecekte olacak (Yunan Parlamentosu'nun ΠΛΓ Toplantısı, 21 Mayıs 1993: 7035-7036, Yunan Devlet Arşivi).

Ancak, projenin gerçekleşmesini engelleyen şey ne tartışmalı yeni kanuna olan kamusal tepkiler ne de Trihonida projesi değil, 1993 seçimlerinde, öne-

riden birkaç ay sonra muhafazakar partinin çoğunluğu sosyalist partiye kaptırmasıdır. Sosyalistler iktidara geldikten sonra su taşımacılığı anlaşması, yeni hükümetin, yüklenicinin yabancı bir bankadan kredi almak için hükümetin garantör olması isteğini reddettiği zaman suya düştü. Devamında, ΕΥΔΑΠ yüklenici ile artık işbirliğinde bulunmayacağını bildirdi ve dolayısıyla proje için yapılan kamu ihalesi iptal edildi (Καθημερινή, 1993b). Ancak, ihale 1994'te yeniden ilan edildi. Bu sefer, tüm katılımcı firmalar taşınacak her m³ su başına 0,29 Avro'dan 1,03 Avro'ya kadar değişen daha düşük tekliflerde bulundu [1991 yılındaki tüm teklifler her m³ su başına 0,58 Avro'yu aşmasına rağmen] (Ελευθεροτυπία, 1994). Sonunda hükümet projeyi tamamıyla ortadan kaldırdı ve yüksek su fiyatları dışındaki su tüketimiyle ilgili tüm acil önlemleri iptal etti. Doğanın "krizi" sona ermiş gibiydi ama yüksek su fiyatları Yunanistan'ın sosyalizme yönelik "üçüncü yol" arayışlarının bir ögesi olarak ilerleyen Su İşletmesinin etap etap özelleştirilmesi sürecinin bir parçası olarak tutuldu/devam ettirildi.

Özelleştirmeye Giden Yolumun Açılması

1990'da oylanan dört acil durum kanun tekliflerinden sadece su fiyatlarının artırılmasını öngören, %20 su tüketimi kısıntısına neden olan kısa erimli bir etkide bulunmuştur. Diğer üç teklifin sonuçları kısa erimde göz ardı edilebilir niteliktedir: yerel halk tarafından oldukça tartışıldığı için sadece kuyu kazma işlerinin yarısı yapılabildi; sonunda iptal edilmeden önce taşıma projesi büyük bir siyasal çatışmaya ve siyasal skandala neden olmuş; ve Evinos Baraj projesi ise 2001 yılında kuraklık döneminden çok sonra tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Dolayısıyla, öneri projelerin tek olumlu acil etkisi su tüketimindeki %20'lik azalma ve kazı işlerinden günlük ekstra 100.000-200.000 m³ su teminidir. Bu miktarlar, kuraklık döneminde, maddi değil söylemsel su kıtlığına neden olan ekstra 1.000.000 m³ su ihtiyacının oldukça gerisinde kalmıştır (tablo 4). Bu duruma ek olarak fiyat artışı ile ilgili karar onaylandıktan ve 4 acil önlem kanununun tamamı parlamentoda onaylandıktan sonra su kıtlığı ile ilgili söylem hem parlamentoda hem de medyada sanki acil durum kanun tekliflerinin yasalaşması tek başına su kıtlığı hayaletini kovalamak için

Tablo 4. 1990'da Attica* için öngörülen mevcut su kaynakları ve öngörülen su ihtiyacı ile 2001 için öngörülen su ihtiyacı

Öngörülen mevcut su kaynakları 1990	(milyon m ³)	Öngörülen su ihtiyacı 1990	(milyon m ³)	tahmin edilen su ihtiyacı 2001
Mornos	200-250	Ev içi su arzı	380	500
Boiotikos Kifissos Nehri	160	Attiki'deki Sulama	13	5
Yliki Gölü ve Paralimni Gölü	220	Attiki'deki endüstri	5	
		Kopaida ve Theba vadilerinde sulanma	160	400
TOPLAM	580-630	TOPLAM	553	955

Kaynak: yazar EYΔΑΠ tarafından sağlanan verilerden üretilmiştir.
• Attica, Atina kentinin bulunduğu bölgeye verilen isim

yeterliymiş gibi aniden durdu. Gerçekten, acil durum kanun tekliflerinin yasalaşmasından 3 ay sonra ve elle tutulur başarılar kazanmadan önce 19 Ağustos 1990'da yakında olacak felakete ilgili af dileyen kahinler ortadan kayboldu ve Çevre, Planlama ve Bayındırlık Bakanı bu yıl Atina için su problemi olmayacağını bildirdi (To Βημα, 1990).

Ancak, alınan önlemler bir kuraklık dönemi için ferahlama/rahatlama sağlama amacının çok ötesinde uygulandı: önlemler suyun meta özelliğinin ve ekonomik/değişim değerinin vurgulanması ve Atina'nın Su İşletmesi'nin özelleştirilmesine giden yolun açılması yönünde katkı sağlamıştır. Projelerden birinin uygulanmasını doğrulamaya yönelik başbakan vekilinin uygunsuz/çirkin girişimi bu önermeyi daha da desteklemektedir: "bol suya sahip olma ve m³ başına daha çok (örneğin 1,42 Avro) ödeme, en çok su tüketenlere uygulanan ve zorla kabul ettirilen para cezası olan her m³ için 12,79 Avro ödemekten daha iyidir". Bu cümle temel önceliğin hiçbir şekilde en çok su kullanım düzeyini aşamayacak olan ortalama aileye içmesuyunu garanti etmek değil daha çok, yüksek fiyatları ödeyebilecek ve yaşam biçimlerini devam ettirmek için toplam suyun %40'ını tüketen %3'lük tüketici kitlesinin artan talebini karşılamaktır. Gerçekte, tüketicinin bu kesimi tarafından yapılan yüksek tüketim, ilave projelerin fonlanması yoluyla devlet tarafından sübvansede edilmektedir ve tabii ki tüketicilerin geri kalanı ise kaçınılmaz olarak bu projelerin ekonomik maliyetini paylaşmak durumundadır.

Yukarıdaki cümle aynı zamanda 1990'ların başındaki Yunan su siyasetindeki dikkati çeken gündemi de ortaya sermektedir: suyun "meta" değerini öne sürmek. 1987 kanununun suya verdiği "kamu malı ve insan hakkı" olma değeri,

muhafazakar hükümet temel stratejilerinden bir tanesini, kamusal hizmetlerin "özelleştirilmesini", onun üzerine inşa etmeden önce değişim değeri ile doldurulmalıydı. İronik biçimde, Avrupa Birliği'nden gelen baskılara yanıt olarak yeniden seçilen sosyalist hükümet özelleştirme sürecini tamamlayacaktır.

Su tüketimindeki azalmaya katkı sağlama dışında, yeni fiyat şeması aynı zamanda EYΔΑΠ'nin bütçesine fazladan yıllık 47-50 milyon Avro katkı sağlamıştır. Bu kamu işletmelerinin finansal açıdan "sağlıklaştırılması" için ilk adım olmuştur. Finansal açıdan sağlıklaştırmayı, borçlu kamu işletmelerini karlı hale getirme, genellikle şirketin özel teklifler için çekici hale getirilmesi takip eder. 1989'da işletmenin toplam borcu 293,5 milyon Avro ve yıllık bütçe açığı 73,3 milyon Avro'ydu (tablo 5). Yeni fiyatlandırma sisteminin uygulanmasından sonra işletmenin mali durumu 1992 de yıllık 7,9 milyon Avro net kâra dönmüş ve ilk kez firma yatırımlar için cazip hale gelmiştir (EYΔΑΠ Bilim Kurulu, 1993).

Tablo 5. EYΔΑΠ'nin net karı 1989-1998

Yıl	Net kar (milyar drahmi)
1989	-25
1992	+2,7
1997	+5,4
1998	+6

Kaynak: Οικονομικός(1993); Το Βημα. 1998a

Şunu vurgulamak önemlidir: 1991'de muhafazakar hükümet yasal bir gereklilik olduğu halde Kamu Kuruluşları Yüksek Kuruluna fiyat artışı kararıyla ilgili olarak başvurmamıştır. Daha da ötesi, karar, su fiyatlarında sadece %18'lik bir artış öneren Su İşletmesi'nin kesin onayını da almamıştır. Hatta, Su İşletmesi'nin devlet tara-

findan atanan yönetimi su artışı lehine oy kullanmamıştır. Kısaca, karar Devlet Fiyat ve Ücretler Komisyonu tarafından tek taraflı olarak alınmıştır. Dolayısıyla, yeni fiyat sisteminin EYΔΑΠ Bilim Kurulu’nu da içerecek şekilde birçokları tarafından kanunsuz sayılması şaşırtıcı değildir. Bir kez daha hükümetin doğrulaması, doğa kaynaklı acil durum koşullarıyla ilişkilendirilmiştir: “acil bir durumla karşılaştık ve böyle bir durum acil önlemleri gerektirdi” (Çevre, Planlama ve Bayındırlık Bakanı, aktaran Τα Νεα, 1990a).

Karar verme sürecinin özellikleri/ayrıntıları, Su İşletmesi’nin sosyal ve kamusal özelliklerine ciddi bir darbe indirme ve kamu bilincinde suyun bir kamu malından, satılmak için kârlı bir metaya dönüşmesi için ciddi adımlar atmaktır (Yunan Parlamentosu’nun BI Toplantısı, 11 Mayıs 1990: 180, Yunan Devlet Arşivi). Daha da fazlası, bir kamu hizmeti işletmesi olarak EYΔΑΠ zamanında hesap açıklarını kapatmak için hükümetten ve Avrupa Birliği’nden kredi alabilirdi. Örneğin, İşletmenin 01/01/1993 tarihinden beri yürürlükte olan eski şebeke borularını aşamalı olarak değiştirmeyi içeren beş yıllık planı 102,6 milyonluk Avro Avrupa Birliği Uyum Fonu’ndan alınan kredi ile finanse edilmişti. Dolayısıyla, İşletmenin askıdaki özelleştirilmesi hükümet tarafından doğrudan, Avrupa Birliği tarafından dolaylı olarak sübvansiyon edilmiştir.

Su İşletmesini özelleştirmeye yönelik ilk ciddi adım 1992’de İşletmenin dikkate değer borcuyla uğraşabilmek için 381,2 milyon Avro değerindeki hissesini sermayeleştirilmesiyle atılmıştır (EYΔΑΠ Bilim Kurulu, 1993). 1996’da hükümet, bundan sonra özel yönetim danışmanlık firmaları konsorsiyumu tarafından atanacak, ki daha önceden devlet tarafından atanan, işletmenin yönetim müdürlüğü konumu için bir ihale düzenlemiştir. İdari meclisin başkanı ve diğer üyeleri ise devlet görevlisi olarak kalmıştır (Το Βήμα, 1997). İşletmenin idari ve finansal yönetimindeki radikal değişiklikler 2124/96 sayılı kanunla getirilen kamusal hizmet işletmelerinin “modernleştirilmesi” projesinin bir parçası olarak sunuldu (mülakat, EYΔΑΠ, 16 Kasım 1999).

1999’da işletmenin %49’u özel yatırımcılara açılmıştır. Bu duruma, “Su ve Atık Hizmetleri Sektörünün Yönetimi ve İşletmesi ile Atina’nın Su ve Atıksu İşletmesi’nin Düzenlemesi” hak-

kındaki kararnamenin çıkarılması eşlik etmiştir (Hellenic Republic, 1999; bkz Το Βήμα, 1999). Kararname, EYΔΑΠ’nın iki işletmeye ayrılmasını getiriyor: EYΔΑΠ-AE; su ve atıksu hizmetlerinden sorumlu özel ortakları olan su ve atıksu işletmesi ve ΕΠΕΥΔΑΠ; pınarların, göllerin, su havzalarının korunmasından ve yönetiminden sorumlu olduğu kadar altyapı, arazi ve binalardan sorumlu bir kamu işletmesi olarak kalacak sabit varlıklar işletmesi. Aynı kararname, aynı zamanda yeni kurulan EYΔΑΠ-AE’nin 1999-2004 arasında hükümet tarafından cömertçe sübvansiyon edilmesini de içermekte (tablo 6) ve EYΔΑΠ-AE ile gelecekte kurulacak özel su ve atıksu firmalarını düzenlemek için su ve atıksu sektörünün düzenlenmesine ilişkin ulusal bir komite kurulmasını emretmektedir (mülakat, EYΔΑΠ, 16 Kasım 1999, Το Βήμα, 1999). İşletme hisselerinin stratejik satışı İşletmenin çalışanları tarafından süreci takip eden 6 ay boyunca grev ve gösteri kampanyaları ile protesto edilmiştir (Το Βήμα, 1998b).

Tablo 6. EYΔΑΠ-A.E. için 1999 yılında duyurulan 1999-2004 dönemi için devlet sübvansiyon miktarı

Yıl	Sübvansiyon miktarı (milyar drahmi)
1999	14
2000	15,8
2001	12,6
2002	9,5
2003	6,3
2004	3,1

Kaynak: Επεσόνητς 1999

Sonuç: Aziz Doğa

Özgün bir sosyal, ekonomik ve siyasal koşullarla bir araya gelen 1989-1991 kuraklığı doğayı bir kriz kaynağı olarak konumlandırmış ve su kıtlığı hayaletini yeniden gündeme sokmuştur. Ancak, 20. yüzyılın sonlarına doğru, su krizi, yabani ve öngörülemez doğanın bir kaptisi olarak değil, daha çok ehlileştirilmiş, sosyal olarak üretilen ve şimdi hassas doğanın, ki kalkınma ve ilerleme için önkoşul olma rolünü sürdürdüğü için çok ciddiye alınmalı, bir feryadıdır. Ancak doğayı ciddiye almakla ilgili çağrı ve söylem, doğanın sosyal ve kültürel rolü işaret edilmediği halde, doğanın dönüşümünün (içilebilir su) ürününün değişim değerinin öne sürülmesinde ve yeniden değerlendirilmesinde mükemmelleşmektedir.

Suyun değişim değerindeki nihai artış onun “üretildiği” gerçeğine değil, “doğal” ve kıt olma özelliğine atfedilmiştir. “Nadir=değerli=pahalı” şeması bir kaçınılmaz doğal olgu olarak suyun değişim değerindeki artışı temsil etmektedir. Bu şekilde, kuraklık gibi doğal bir olgunun kaçınılmazlığı sosyal olarak inşa edilmiş (Gerber, 1997) bir olgunun (su kıtlığı) kendi kendini açıklayan kaçınılmazlığına çevrilmiştir.

Onun yerine, eğer doğayı topluma dışsal değil, sosyal olarak üretilen (Lefebvre, [1974] 1994; Smith, 1984) bir şey olarak görürsek kuraklığı, su kıtlığı olarak tanımlayan açıklamalardan, doğayla toplum arasındaki ilişkiyi ve kaynakların sosyal üretimine işaret eden doğanın üretimi tezine hareket etmiş oluruz. Bu çerçevede, 1990’ların başında Atina’daki su kıtlığı, uzun süren kuraklık döneminin doğrudan bir sonucu değil, daha çok su kullanımının kültürü, siyaseti ve ekonomisi, mevcut kaynaklar ve doğanın insan tarafından dönüşümü arasındaki etkileşimin bir sonucudur. Gerçekte, bu metinde incelenen 1990’daki öneri projeler bir çevre sorununa çözüm sağlamaktan çok, sosyo-çevresel dönüşümün sürekliliğini sağlayan araçları sunmaktadır. Diğer bir değişle, su fiyatlarındaki artışın, baraj inşaatının ve tankerle su taşıma projesinin temel amacı su kullanımının mevcut ekonomik ve kültürel biçimini de içeren şeylerin mevcut sosyo ekonomik düzenini korumak ve belli sayıda aktörün kriz durumundan faydalanmasının yolunu açmaktır. En önemlisi, özelleştirmenin yolunu açmış ve ölçekler ile aktörler arasındaki güç ilişkilerini değiştirerek sadece Yunanistan’da değil tüm dünyada hegemonek hale gelen daha geniş neo-liberal gündemi/düşünceyi beslemiştir.

Gerçekten, su krizinin sosyal inşası diğer bir kamu hizmetinin özelleştirilmesi hakkındaki toplumsal uzlaşmanın sağlanmasında çok güçlü bir araç olmuştur. Kamusal Su İşletmesinin iki ayrı işletmeye ayrılması ve sosyal olarak tabakalaşmış su ücretlendirme sisteminin uygulanması Graham ve Marvin’in (1999:91) “hizmet sunum biçimlerinde ve tarifelerde farklılaşan yama-işi hizmet” diye tarif ettiği sistemin kurulmasına katkı sağlamıştır. Bu tür bir yama-işi, sadece kamu fonlarına ve çabalarına değil aynı zamanda düzenlemelerin karmaşık ağının kurulmasını gerektiren kaynak dağılımı üzerindeki sorumluluğa da sirayet etmek-

tedir, ki bunlara ek olarak kamu hizmetlerine karın yeniden-yatırılmasına izin vermezken, kamu kaynaklarını da tüketir. Dolayısıyla, doğal kaynakların dağıtımı ve yönetimiyle ilgili sorunlara piyasa çözümleri öneren tekil anlayışı sorgulamak akademik çalışmalar için artan bir öneme sahiptir, ve bu konuları işleyen akademik yazın şimdiye kadar olmadığı biçimde siyasaldır.

Kaynakça

- Aggelakis A N and Kotselidou O N (1997) Management of water resources in Greece and the contribution of the municipal water supply and sewerage enterprises. In Conference Proceedings. Athens “The Policies for Water Resource Management” National Technical University of Athens (E.M.IL), Athens, 19 November
- Agriantoni C (1986) The Beginning of Industrialisation Process in Greece During the 19th Century. Athens: Commercial Bank of Greece. In Greek
- Andreadis I and Kaplanidis A (1991) “Irrigation needs of the Attica basin: Problems of co-management of water resources: Possibilities for water recycling”. Paper presented at Conference on The Water Problem of Athens, organised by the Greek Geological Society and the Geo-Technical Chamber of Greece, National Research Foundation, Athens, 26 April
- Andrikopoulou E and Kafkalas G (1985) The Regulation of the Peripheral Space: Theory and Practice. Thessaloniki: Paratiritis. In Greek
- Archives of the Greek State, Greek Parliament Library, Athens, Greece
- Baker S, Milton K and Yearly S (eds) (1994) Protecting the Periphery: Environmental Policy in Peripheral Regions of the European Union. Ilford: Frank Cass
- Bithas K (ed) (2001) Sustainable Cities: Theory—Politics. Athens: Typothito. In Greek
- Blowers A (1997) Environmental policy: Ecological modernisation or the risk society? Urban Studies 34(5-6): 845-871
- Board of Scientific Staff of ΕΥΔΑΠ (1993) Announcement of the Board of Scientific Staff of ΕΥΔΑΠ Οικονομικός 29 July. In Greek
- Brundtland G H (1987) Our Common Future: World Commission on Environment and Development Report. Oxford: Oxford University Press

- Burgel G (1975) Athenes: Etude de la Croissance d'une Capitale Mediterraneene. Lille: Atelier Reproduction des Theses, Universite Lille III
- Chadjipadelis T and Zafiropoulos C (1994) Electoral changes in Greece during 1981-1990. *Political Geography* 13(6): 492-514
- Christofilopoulos D (1989) Planning and Programming as a Process of Production of City-Plans. Athens: Sakkoula. In Greek
- Clogg R (1984) A Short History of Modern Greece. Cambridge, UK: Cambridge University Press
- Davis M (1995) Los Angeles after the storm: The dialectic of ordinary disaster. *Antipode* 27(3): 221-241
- Delladetsimas PM (1997) Sustainable development and spatial planning: The case of Greece. *Topos* 12: 31-54. In Greek with English abstract
- Emmanouil D (1985) Land use and housing policy in the case of urban expansion: A framework for analysis and planning for Athens. In G Kafkalas (ed) *Planning: Theory, Institutions, Methodology* (pp 135-191). Thessaloniki: Paratiritis. In Greek
- Environment Agency (1999) Demand Management Bulletin. No 36. Environment Agency: Demand Management Centre
- Ελευθερος Τυπος 1993. 22 July
- Ελευθεροτυπια 1994. 7 April
- Επενδυτης 1999. 22 August
- Εθνος 1990. 22 June
- Εθνος 1993. 10 February
- ΕΥΔΑΠ (Water Company of Athens) (1995) Photographic Review. Athens: Water Company of Athens. In Greek and English
- Filippidis D (1990) Regarding the Greek City: Postwar Trends and Future Perspectives. Athens: Themelio. In Greek Foster
- JB (1997) Marx and the environment. In M Wood, E Foster and J Bellamy (eds) *In Defense of History: Marxism and the Postmodern Agenda* (pp 150-162). New York: Monthly Review Press
- Gandy M (1997) The making of a regulatory crisis: Restructuring New York City's water supply. *Transactions; Institute of British Geographers* 22: 338-358
- Gerardi K (1998) Strategy for a Sustainable Development of Greater Athens. Athens: Department of Planning, National Technical University of Athens. In Greek
- Gerber J (1997) Beyond dualism: The social construction of "nature" and the natural and social construction of human beings. *Progress in Human Geography* 21(1):1-17
- Gerontas D and Skouzes D (1963) The Chronicle of Watering Athens. Athens. In Greek
- Getimis P (ed) (1994) *Urban and Regional Development: Theory, Analysis, and Politics*. Athens: Themelio. In Greek
- Giannakourou G (2000) The institutional framework of urban development in Greece: Historical transformations and contemporary demands. In D Oikonomou and G Petrakos (eds) *The Development of Greek Cities: Interdisciplinary Approaches for Urban Analysis and Politics* (pp 457-480). Volos: University of Thessaly. In Greek
- Gizeli V and Chrampanis P (1985) Illegal housing. In ADimopoulos (ed) *Athens into the 20th Century, 1900-1940: Athens, the Capital of Greece* (pp 143-149). Athens: Ministry of Culture. In Greek with English abstract
- Graham S and Marvin S (1999) Cities, regions and privatised utilities. *Progress in Planning* 51(2): 91-161
- Hajer M A (1995) *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Oxford University Press
- Hansen A (1993). *The Mass Media and Environmental Issues*. Leicester: Leicester University Press
- Harvey D (1996) *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Oxford: Blackwell
- Hellenic Republic (1980) Law 1068/80 on the Establishment of a Unified Water and Sewage company for Athens. Official Gazette of the Greek State (ΦΕΚ) 190A Athens: National Press. In Greek
- Hellenic Republic (1987) Law 1739/87 on Water Resources Management. Official Gazette of the Greek State (ΦΕΚ) 201A Athens: National Press. In Greek
- Hellenic Republic (1993) Law 2118/1993 on Measures Against Water Scarcity. Official Gazette of the Greek State (ΦΕΚ) 23A. Athens: National Press. In Greek
- Hellenic Republic (1999) Law 2744/1999 on Management and Operation of the Water and Sewerage Services Sector, and for the Regulation of the Athens' Water Supply and Sewerage Company

- (ΕΥΔΑΠ—A.E.). Regulation of ΕΥΔΑΠ Official Gazette of the Greek State (ΦΕΚ) 222A Athens: National Press. In Greek
- Huston S (1997) Urban political ecology: An introduction. *Capitalism, Nature, Socialism* 8(29): 131-138
 - Kafkalas G (1981) Regional organisation of the Greek economy: 1948-1974. City and Region: *Journal of Spatial Studies* (2):7-38. In Greek with English abstract
 - Kafkalas G (ed) (1985) *Planning: Theory, Institutions, Methodology*. Thessaloniki: Paratiritis. In Greek
 - Kaika M (1999) "Modernity and the Urban Spaces of Produced Nature: the Politics and Culture of the Urbanisation of Water in Athens (1834-1999)." DPhil Thesis, School of Geography and the Environment, University of Oxford
 - Kaika M (2001) Modernity and the urban spaces of produced nature: The politics and culture of the urbanisation of water in Athens. *Topos* 16:151-154. In Greek with English abstract
 - Kaika M (2003) The Water Framework Directive: A new directive for a changing social, political and economic European framework. *European Planning Studies* 11(3):299-316
 - Kaika M (forthcoming) Interrogating the geographies of the familiar: Domesticating nature and constructing the autonomy of the modern home. *International Journal of Urban and Regional Research*
 - Kaika M and Swyngedouw E (2000) Fetishising the modern city: The phantasmagoria of urban technological networks. *International Journal of Urban and Regional Research* 24:120-138
 - Kalantzopoulos T (1964) *The History of Water Supply of Athens*. Athens: Palamari Kathrogianni and Co. In Greek
 - Kallergis G and Moraiti E (1991) "The water problem of the Athens Basin". Paper presented at Conference on The Water Problem of Athens, organized by the Greek Geological Society and the Geo-Technical Chamber of Greece, National Research Foundation, Athens, 26 April. In Greek
 - Kallis G and Coccossis H (2003) Managing water for Athens: From the hydraulic to the rational growth paradigm. *European Planning Studies* 11(3):245-261
 - Kallis G and Butler D (2001) The EU water framework directive: Measures and implications *Water Policy* 3(2):125-142
 - Karavitis Ch (1998) Drought and urban water supplies: The case of metropolitan Athens. *Water Policy* 1:505-524
 - Karydis D (1990) *Reading Urban Planning: the Social Meaning of Spatial Forms*. Athens: National Technical University of Athens. In Greek
 - Καθημερινή 1993a. 28 May
 - Καθημερινή. 1993b. 9 September
 - ΚΕΠΕ (1996) *The Socioeconomic Identity of the Water Departments*. Athens, Ministry of Development, Centre for Planning and Economic Research. In Greek
 - Keil R (1995) The environmental problem in world cities. In PL Knox and PJ Taylor (eds) *World Cities in a World-System* (pp 280-297). Cambridge, UK: Cambridge University Press
 - Keil R and Desfor G (1996) Making local environmental policy in Los Angeles. *Cities* 13(5): 303-313
 - Kingdon J W (1984) *Agendas, Alternatives and Public Policies*. Boston: Little Brown
 - Koumparelis S G (1989) *The History of the Water!Sewerage Works of the Capital*. Athens: The Sewerage Company of Athens and the Water Company of Athens. In Greek
 - Koutsogiannis D, Xanthopoulos Th and Aftias E (1990) *Exploration of Available Scenarios for Watering Greater Athens*. Final Report, Issue 18. Athens: National Technical University of Athens. In Greek
 - Lefebvre H (1968) *Ee Droit a la ville*. Paris: Anthropos
 - Lefebvre H ([1974] 1994) *The Production of Space*. Oxford: Blackwell
 - Leontidou L (1990) *The Mediterranean City in Transition: Social Change and Urban Development*. Cambridge, UK: Cambridge University Press
 - Lipietz A (1996) New tendencies in the international division of labor: Regimes of accumulation and modes of regulation. In A J Scott and M Storper (eds) *Production, Work, Territory: The Geographical Anatomy of Industrial Capitalism* (pp 16-40). London: Allen and Unwin
 - Mantouvalou M and Martha L (1982) The economic "wonder" and its traps. *Anti* 199:25-28

- Μακεδονια. 1993. 26 September
- Modinos M (1990) The excellent water. *Νέα Οικολογία* 69(July-August 1990):16-19. In Greek
- Mylopoulos G (1997) "Managing water resources: Crisis in water management or crisis in water resources?" Paper presented at conference on The Policies for Water Resource Management, National Technical University of Athens, Athens, 19 November
- National Newspapers Archive. Greek National Library. Formerly located at Old Parliament Building, Athens, Greece
- Nevarez L (1996) Just wait until there's a drought: Mediating environmental crises for urban growth. *Antipode* 28(3):246-272
- Οικονομικός review. 1993. 29 July
- Panayiotatou E (1990) Themes in Spatial Development. Athens: Symmetria. In Greek
- Peirounakis N G (1995) Public companies and the economy. *Oikonomikos Taxydromos* 5(October): 49-78. In Greek
- Perelman M (1979) Marx, Malthus and the concept of natural resource scarcity. *Antipode* 11(2):80-92
- Poulantzas N (1976) Current problems of Marxist research on the State. *Anti* 58:19-24
- Redclift M (1994) Reflections on the 'sustainable development' debate. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology* 1: 3-21
- Roy A (1999) *The Cost of Living*. London: Flamingo
- Rutte C, Wilke H and Messick D (1987) Scarcity or abundance caused by people or the environment as determinants of behavior in the resource dilemma. *Journal of Experimental Social Psychology* 23(3): 208-216
- Sabbidis K, Ampakoumkin A, Kotzampasakis S, Kabounidis Patsoukis N and Fessas D (1988) Workgroup Report on Mornos. Athens: Technical Chamber of Greece. In Greek
- Smith N (1984) *Uneven Development: Nature, Capital and the Production of Space*. Oxford: Blackwell
- Swyngedouw E (1995) The contradictions of urban water provision. *Third World Planning Review* 4(17):387-405
- Swyngedouw E (1997) Power, nature and the city: The conquest of water and the political ecology of urbanization in Guayaquil, Ecuador, 1880-1990. *Environment and Planning A* 29(2):311-332
- Τα Νέα 1990a. Interview, Minister of Environment, Planning and Public Works. 9 May
- Τα Νέα 1990b. 11 May
- Τα Νέα. 1993. 12 June
- TEXNIKA. 1997. Public works in Greece. 131(October):22-23
- Το Βήμα. 1990. 19 August
- Το Βήμα. 1997. 5 October
- Το Βήμα. 1998a. 12 March
- Το Βήμα. 1998b. Interview with T Zaharopoulos. 24 May
- Το Βήμα. 1999. 22 August
- Topping AR (1995) Ecological roulette—Damming the Yangtze. *Foreign Affairs* 74: 132-146
- Ulen and Co (1930) *The New Water Supply for Athens, Piraeus and Environs*. Athens: Pallis
- Vaiou D, Mantouvalou M and Mavridou M (1995) Social inclusion and urban development in a United Europe. To Vima ton Koinonikon Epistimon 16:29-57. In Greek
- Vaiou D, Mantouvalou M and Mavridou M (2000) Postwar Greek planning between theory and chance. In A Defner, P Loukissas, M Marmaras, S Tsilenis and V Hastaoglou (eds) *Conference Proceedings, "Planning in Greece 1949-1974"*: 2nd conference of the Greek Society for Urban History and Planning (pp 25-38). Volos, University of Thessaly. In Greek
- Vasilakis K and Bourbouras D (1992) The Diversion of Evinos River for the Water Supply of Attica: Consequences, Alternatives. Athens: Greek Ornithological Society. In Greek
- YBET (Ministry of Industry, Research and Technology) (1988) *Law 1839/87 on Water Resource Management: Gaps, Problems and Implementation*. Athens: Water Resource Directorate, YBET. In Greek
- ΥΠΕΧΩΔΕ (Ministry of Environment, Physical Planning and Public Works) (1988) *Report and Five-Year Plan for Water Resources Management*. Athens: YBET. In Greek
- ΥΠΕΧΩΔΕ (Ministry of Environment, Physical Planning and Public Works) (1990a) *Study for*

Increasing Athens' Water Supply to Cover Needs until 2030. Part 1. Report no 8976701. Athens: ΥΠΕΧΩΔΕ, Directorate A6. In Greek

- ΥΠΕΧΩΔΕ (Ministry of Environment, Physical Planning and Public Works) (1990b) Preliminary Report for the Reinforcement of the Capacity of the Mornos Aqueduct System through the Evinos River Basin. Report no 8976701. Athens: Division of Public Works, ΥΠΕΧΩΔΕ. In Greek

- Zafiroopoulos C and Chadjipadelis T (2001) The geography of elections, 1985-1993: A principal of component analysis. *Topos* 16:91-110. In Greek with English abstract

- Zeri C and Papageorgiou K (1991) The state of the Greek environment. In *European Environmental Yearbook: Water Supply*. 48-50. Reprinted, Athens: Hellenic Society for the Protection of the Environment and the Cultural Heritage. In Greek and English

İnternetteki Yunan Gazete Kaynakları

- Εθνος. <http://www.ethnos.gr/> (in Greek; last accessed 8 July 2003)

- Ελευθεροτυπία: http://www.enet.gr/online/online_pl.jsp (in Greek; last accessed 8 July 2003)

- Καθημερινή: <http://www.kathimerini.gr/> (in Greek; last accessed 8 July 2003) and <http://www.ekathimerini.com/> (in English; last accessed 8 July 2003)

- Μακεδονία: <http://www.hyper.gr/makthes/archive.html> (in Greek; last accessed 8 July 2003)

- Οικονομικός Ταχυδρομος: <http://oikonomikos.dolnet.gr/> (in Greek; last accessed 8 July 2003)

- Το Βήμα: <http://tovima.dolnet.gr/> (in Greek; last accessed 8 July 2003)

- Τα Νέα: <http://ta-nea.dolnet.gr/> (in Greek; last accessed 8 July 2003)

Behiç Ak, Cumhuriyet Gazetesi